

SEÇİM ÖNCESİ İRAK'TA SİYASAL DURUM VE SEÇİME İLİŞKİN BEKLENTİLER

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

IRAK SEÇİYOR

BEKLENER GELECEK İÇİN.....BİR OY
İRAK PARLAMENTO SEÇİMİNE KATIL
2010/3/7

القوة الوطنية العراقية المستقلة للانتخابات
كۆميسسيۆنى ئالىي سه ربه خۆي كه اجزا و نه كان
The Independent High Electoral Commission
www.ihec.iq

BU NUMARAYI ARA
7777 ASTA SEL - ZEYN IRASONA
ipookr : callihcc@ihcc-iraq.com

SEÇİM ÖNCESİ İRAK'TA SİYASAL DURUM VE SEÇİME İLİŞKİN BEKLENTİLER

Rapor No: 14
Şubat 2010

ISBN: 978-605-5330-67-5

© 2010

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araŐtırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaŐtırmıŐtır. ORSAM, Türkmeneli İŞbirliği ve Kùltür Vakfı’na bağlı bir kuruluŐtur.

Ortadoğu’ya BakıŐ

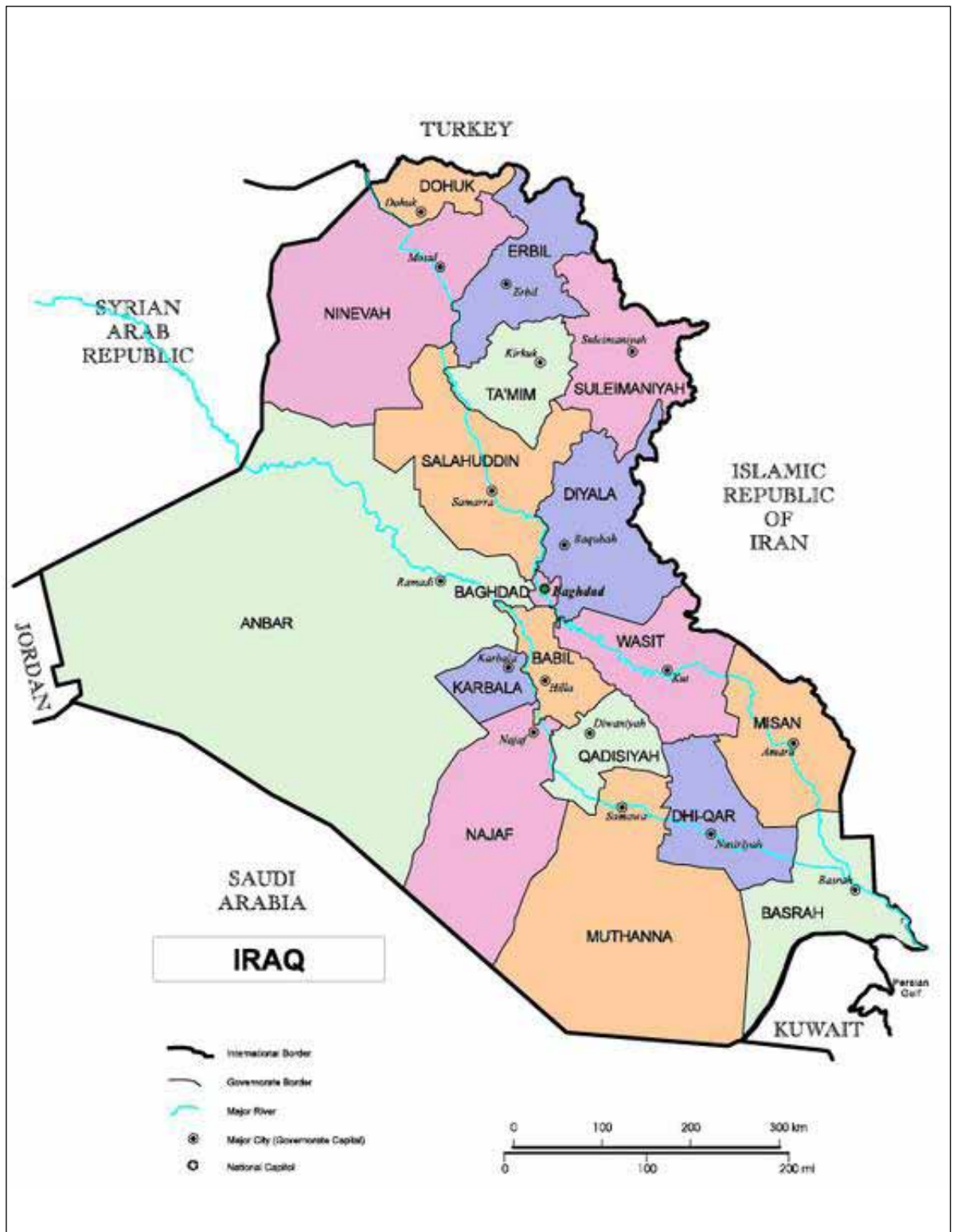
Ortadoğu’nun iç içe geçmiŐ birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkùm edilmemelidir. Ortadoğu ùlkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barıŐıçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik haklarına, bireylerin temel hak ve hùrriyetlerine sayđı, gerek ùlkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barıŐın ve huzurun temin edilmesinin ön Őartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaŐmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. CepheleŐen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaŐtırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaŐtırıcı politikalarıyla sađladđı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi, bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatacı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araŐtırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM, bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaŐtırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM; web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ùlkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, iŐadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaŐtırarak, bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaŐılmasını sağlamaktadır.

İçindekiler

Özet.....	5
Giriş.....	6
1. Irak'ta İşgal Sonrası Siyasi Yaşamı Belirleyen Temel Siyasi Dinamikler.....	7
a. Siyasi Bir Dinamik Olarak Aşiretçilik.....	7
b. Etnik ve Dinsel Politika.....	8
2. Irak Siyasetinde Önde Gelen Aktörler	9
a. Şii Araplar.....	9
b. Sünni Araplar	10
c. Kürt Gruplar.....	12
d. Dış Aktörler	15
3. Parlamento Seçimini Etkileyecek Olan Temel Faktörler.....	15
a. Siyasi Partilere İlişkin Genel Tespitler.....	15
-Kanun Devleti Koalisyonu	16
-El İrakiye Listesi	17
-Irak Ulusal İttifakı	18
-Kürt Partiler ve İttifakları.....	21
-Irak Ulusal Uzlaşısı	22
-Irak'ın Birliği.....	23
b. Şiiilerin Seçime İlişkin Beklentileri.....	24
c. Sünni Arapların Seçime İlişkin Beklentileri.....	25
d. Kürtlerin Seçime İlişkin Beklentileri.....	26
e. Türkmenlerin Seçime İlişkin Beklentileri.....	30
f. Irak Halkının Seçimden Beklentileri.....	34
g. Güvenlik Durumunun Etkileri.....	35
Sonuç.....	36

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Ahi Evran Üniversitesi

SEÇİM ÖNCESİ IRAK'TA SİYASAL DURUM VE SEÇİME İLİŞKİN BEKLENTİLER*

Özet

7 Mart 2010 günü yapılması kararlaştırılan Irak Parlamento seçimi ülkenin kaderini belirleyecek en önemli olaylardan birisidir. 2003 yılında Irak'ın işgale uğramasından sonra ülkenin siyasi hayatı son 7 yıl içinde önemli bir değişim geçirmektedir. 2005 yılından itibaren yoğun bir seçim ve referandum trafiğine maruz kalan Irak siyasi hayatı sürekli bir demokratikleşme yarışında olma iddiasında olmakla birlikte anayasanın sıklıkla çiğnenmesi, anayasada boşluk olan kısımları doldurması gereken yasaların bir türlü çıkmaması; iç savaş boyutuna varan siyasi şiddet olaylarının etkileri; yapılan seçimlerde sıklıkla yolsuzlukların yapılması gibi faktörler nedeniyle demokrasinin seçim yapılmasına indirildiği bir duruma sürüklenmiştir. Irak üzerine yapılan tartışmalarda temel konular, Irak'ın toprak bütünlüğünü koruyup koruyamayacağı, merkeziyetçilik-federalizm ilişkisinin geleceği, çatışmaların yeniden iç savaş boyutuna ulaşip ulaşmayacağı, petrol yasaının çıkması ve Irak kaynaklı şiddet eylemlerinin geleceğidir. Aslında tüm bu tartışmalar Irak'ta işgalden sonra yıkılmış olan devlet otoritesinin yeniden tesis edilip edilmeyeceği; edilemezse Irak'ın parçalanıp parçalanmayacağı ve parçalanması halinde Ortadoğu'da başka ülkeleri de içine alan büyük bir bölgesel kırılmaya yol açıp açmayacağı sorularıyla ilişkilidir. İşte, Mart ayında yapılacak seçim tüm bu soruların yanıtlarının verilmesine bir adım daha atılması anlamına geldiği için önemlidir.

Bu sorulara yanıt verebilmek için ORSAM bir süredir Irak siyaseti üzerine çalışmalar yürütmektedir. 2009 yılı içinde vilayet meclisi seçimleri ile Kuzey Irak'taki bölgesel parlamento ve başkanlık seçimlerine geniş bir gözlemci ekibiyle katılan ORSAM, bu gözlem faaliyetleri dışında Irak'taki vilayetlerin yarısından fazlasında saha çalışmaları yürütmüş ve bölgedeki siyasi dinamikleri tespit etmeye çalışmıştır. ORSAM Irak Seçim Raporu, söz konusu saha araştırmalarında elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır. Raporda Irak siyasetinin temel dinamikleri ve seçime yön verecek temel faktörler ele alındıktan sonra, seçime katılan ittifakların detaylı olarak ele alınacağı bölüm yer alacaktır. Bir sonraki kısımda siyasiler, kanaat önderleri ve halk ile yapılan görüşmeler ışığında Irak'taki temel aktörlerin seçimden beklentileri anlatılacak ve seçim performansına ilişkin öngörülerde bulunulmaya çalışılacaktır. Çalışma seçimin olası etkilerinin ele alınacağı genel değerlendirme bölümü ile sonlandırılacaktır.

*Bu çalışmanın büyük bir bölümü 30 Haziran-7 Temmuz 2009, 22 Temmuz-30 Temmuz 2009, 24 Ekim-3 Kasım 2009 ve 3-16 Şubat 2010 tarihleri arasında ORSAM uzmanlarının Irak'ta Bağdat, Musul, Kerkük, Erbil, Süleymaniye ve Selahattin vilayetlerini kapsayan saha araştırmasında elde ettikleri verilere ve görüşmelere dayanmaktadır.

Giriş

Uzun tartışmalardan ve olaylı bir şekilde çıkarılan seçim yasasından sonra 7 Mart 2010 günü yapılması kararlaştırılan Irak Parlamentosu seçimi ülkenin kaderini belirleyecek en önemli olaylardan birisidir. 2003 yılında Irak'ın işgale uğramasından sonra ABD ve müttefiklerinin oluşturduğu işgal yönetimiyle işbirliği yapan sürgündeki ve Irak'ın içindeki çeşitli siyasi grupların siyasi alanda rol almasıyla yeni bir şekil alan Irak siyasi hayatı son 7 yıl içinde önemli bir değişim geçirmektedir. Koalisyon Geçici Yönetimi çerçevesinde kurulan Geçici İdare Konseyi ve Başkanlık Konseyi gibi kurumların 2005 yılından itibaren yerini yeni Irak Meclisine ve aynı yılın sonunda da yeni anayasa çerçevesinde şekillenen siyasi yaşama bırakması Irak iç politikasında devrim sayılabilecek bazı siyasi gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerin en önemli boyutları şunlardır: Irak'ta 1958 yılından itibaren çeşitli biçimler ve ittifaklarla ülkenin siyasi hayatını domine etmiş Irak Baas Partisi ve ordusunun siyasi alandan dışlanması; son 30 yılda ülkenin siyasal hayatını kontrol etmiş ve Hasan El Bakr ve Saddam Hüseyin dönemlerinde rejime güç tabanı oluşturmuş siyasi çevreler, bürokratik elitler, çıkar grupları ve aşiretlerin sistem dışına itilmesi; 1920'lerde Irak devletinin kuruluşundan itibaren siyasal sistemden dışlanan ve 1960'lardan itibaren gerek komünist hareketler gerekse İslamcı hareketler içinde rejimle mücadele eden Şii Arapların dine dayalı siyasi hareketler çerçevesinde Irak'ta iktidarı ele geçirmesi; yine 1920'lerden itibaren ayrılıkçı bir siyasi mücadele ve savaş yürüten Kürt grupların hem federal yönetimlerini anayasal bir hak haline getirdiği hem de Bağdat'ta etkin oldukları bir yapıya ulaşmaları; ABD ve İran başta olmak üzere dış güçlerin Irak siyasetinde hiçbir zaman olmadıkları kadar etkin hale gelmeleri; ülkede siyasal hayatın etnik ve mezhepsel ayrımlar üzerine inşa edilmesi; siyasi mücadelenin silahlı mücadeleyle desteklenmesidir.

2005 yılından itibaren yoğun bir seçim ve referandum trafiğine maruz kalan Irak siyasi haya-

tı sürekli bir demokratikleşme yarışında olma iddiasında olmakla birlikte anayasanın sıklıkla çiğnenmesi, anayasada boşluk olan kısımlarını doldurması gereken yasaların bir türlü çıkmaması; iç savaş boyutuna varan siyasi şiddet olaylarının etkileri; yapılan seçimlerde sıklıkla yolsuzlukların yapılması gibi faktörler nedeniyle demokrasinin seçim yapılmasına indirgendiği bir duruma sürüklenmiştir. Ancak tüm sorunlara rağmen Irak'ta ülkeyi ileri götürmese de işlerin yürütüldüğü ve günlük hayatın bir şekilde devam ettiği yeni bir siyasi hayat şekillenmektedir. Ekonomisi büyük ölçüde petrol ihracatına dayanan ve elde edilen gelirin sistemde köşe başlarını tutan aktörler üzerinden halka aktarıldığı bir ekonomik düzene sahip olan Irak'ta mevcut durumun ne kadar sürdürülebilir olduğu en önemli tartışma konusudur. Bu nedenle Irak üzerine yapılan tartışmalarda temel konular, Irak'ın toprak bütünlüğünü koruyup koruyamayacağı, merkezîyetçilik-federalizm ilişkisinin geleceği, çatışmaların yeniden iç savaş boyutuna ulaşip ulaşmayacağı, petrol yasasının çıkması ve Irak kaynaklı şiddet eylemlerinin geleceğidir. Aslında tüm bu tartışmalar Irak'ta işgalden sonra yıkılmış olan devlet otoritesinin yeniden tesis edilip edilemeyeceği; edilemezse Irak'ın parçalanıp parçalanmayacağı ve parçalanması halinde Ortadoğu'da başka ülkeleri de içine alan büyük bir bölgesel kırılmaya yol açıp açmayacağı sorularıyla ilişkilidir. İşte, Mart ayında yapılacak seçim tüm bu soruların yanıtlarının verilmesine bir adım daha atılması anlamına geldiği için önemlidir.

Bu sorulara yanıt verebilmek için ORSAM bir süredir Irak siyaseti üzerine çalışmalar yürütmektedir. 2009 yılı içinde vilayet meclisi seçimleri ile Kuzey Irak'taki bölgesel parlamento ve başkanlık seçimlerine geniş bir gözlemci ekibiyle katılan ORSAM, bu gözlem faaliyetleri dışında Irak'taki vilayetlerin yarısından fazlasında saha çalışmaları yürütmüş ve bölgedeki siyasi dinamikleri tespit etmeye çalışmıştır. ORSAM Irak Seçim Raporu, söz konusu saha araştırmalarında elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır. Raporunda Irak siyasetinin temel

dinamikleri ve seçime yön verecek temel faktörler ele alındıktan sonra, seçime katılan ittifakların detaylı olarak ele alınacağı bölüm yer alacaktır. Bir sonraki kısımda siyasiler, kanaat önderleri ve halk ile yapılan görüşmeler ışığında Irak'taki temel aktörlerin seçimden beklentileri anlatılacak ve seçim performansına ilişkin öngöründe bulunulmaya çalışılacaktır. Çalışma seçimin olası etkilerinin ele alınacağı genel değerlendirme bölümü ile sonlandırılacaktır.

1. Irak'ta İşgal Sonrası Siyasal Yaşamı Belirleyen Temel Siyasal Dinamikler

Irak'taki siyasal gelişmeleri etkileyen temel dinamikler aşiretçilik, etnik ve din temelli politika, milliyetçilik, Irak'ın geleceğine ilişkin vizyon farklılıkları ve dış güçlerin ülke siyasetindeki yeridir. Bu faktörler aşağıda özet olarak ele alınacaktır:

a. Siyasal Bir Dinamik Olarak Aşiretçilik

Arap Yarımadasının büyük bir kısmında olduğu gibi, Irak'ta da geleneksel toplumsal yapının ürünü olan aşiretler ve aşiretçilik önemli bir yer tutmaktadır. Modern Irak devleti kuruluşundan itibaren güçlü aşiret konfederasyonları tarafından yönetilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde olduğu gibi Irak Krallığı kurulduktan sonra da aşiretlerin baskısını kırma çabaları başarısız olmuştur. Son olarak 1958 yılında gerçekleştirilen darbeden sonra cumhuriyetçi yönetim aşiretlerin varlığını ve gücünü siyasal ekonomik hatta askeri araçlarla kırmayı istemiş ancak bu çabaları sonuçsuz kalmıştır. Öyle ki; Baas Partisi 1968 Temmuz'unda iktidara geldiğinde ilan ettiği 1 numaralı bildirisinde Irak'taki aşiretçiliği kesin olarak reddetmiştir.¹ Modernist bir ideoloji olan Baasçılık, şeyhlik ve ağalık kurumlarını geri kalmışlığın sembolleri ve aynı zamanda üreticisi olarak gördüğünden açıkça aşiretçiliğin üzerine gitmiştir.² 1969 yılında gerçekleştirilen toprak reformu ile Baas kırsal bölgelerde etkin duruma gelerek şeyhlerin etkisini azaltmıştır. Ancak o dönemde aşiretçiliği asıl zayıflatan toprak reformunun başarılı değil başarısız olması olmuştur. Toprak reformunun başarısız olması nedeniyle köyden kente doğru

yoğun bir göç başlaması büyük şehirlerde aşiret kimliklerinin erozyona uğramasına neden olmuştur.

Baas rejiminin aşiretlere ilişkin politikasındaki en önemli iki dönüm noktasından birisi 1980'de başlayan İran-İrak Savaşı'dır. Bu dönemde rejimin aşiretlere yönelik politikasının iki temel boyutu vardı. Bir yandan en büyük aşiretlerin yeri kısmen değiştirilip, özellikle Bağdat yakınlarından uzaklaştırılmış ama aynı zamanda rejimle aralarında iyi ilişkiler kurulması için bunlara kısmi haklar ve ayrıcalıklar tanınmıştır.³ Diğer yandan da İran Savaşı'nda rejim için iyi bir asker kaynağı oluşturan Bedevi Araplar savaşıma teşvik ediliyordu. Özellikle Şii aşiretlerindeki Araplık duygusu ve değerleri ön plana çıkartılarak İran'ın buraya dini kullanarak girmesi engellenmek isteniyordu.

Aşiretçiliğin yükselmesine neden olan ikinci önemli dönüm noktası ise Körfez Savaşı oldu. Bunun ekonomik, askeri ve siyasal olmak üzere üç nedeni vardı. Ekonomik nedenin en önemli boyutu, büyük bir savaştan çıkan ülkede ekonomik sorunlar nedeniyle rejimin farklı güç odaklarının bağılıklarını satın alma gücünün azalmasıydı. 1990'lar boyunca da aşiretlere yönelik ekonomik ödüllendirme (işbirliği yapanlara) ve cezalandırma (karşı çıkanlara) devam etti. Askeri nedenin temeli, Cumhuriyet Muhafızları ve diğer paramiliter grupların sayısındaki artışıydı. Bu grupların büyümesine paralel olarak, asker ihtiyaçları da artıyordu. Bu askerler ise rejimle işbirliği halindeki güvenilir çoğunlukla Sünni ve az sayıda Şii aşiretlerden karşılanıyordu. Siyasal nedenlerin başında ise Körfez Savaşı sırasında çıkan isyanlar ve Baas'ın bu isyanlardaki yeri geliyordu. Bazı bölgelerdeki aşiretler isyanlara destek verseler de isyanlarda ordu komutanları ve yerel liderler önemli rol oynarken rejimle işbirliği yapan birçok aşiret isyanları desteklememişti. Güneydeki Şii aşiretlerin çoğu isyanlara katılmamıştı. Bunun en önemli nedenini ise rejimle olan ilişkilerinden önemli çıkarlar sağlamaları oluşturuyordu.⁴ Bu nedenle 1991 ayaklanmalarından sonra Irak'ta

aşiretçiliğin rolü daha da artmıştır. Aşiretlere silah dağıtıldı, aşiret değerleri ön plana çıktı, Saddam Hüseyin Şeyhlerin Şeyhi unvanını aldı. Ancak aşiretler sadece rejimin yaşamasında değil ona yönelik ön büyük tehdidi de oluşturuyordu. Cumhuriyet Muhafızlarını oluşturan aşiretlerden gelen darbe girişimleri ya da Saddam Hüseyin'in kendi aşiretinden gelen darbe girişimleri bunun en açık örneğiydi. İşgalden sonra ise bu aşiretler ABD ve yeni Irak yönetimi tarafından dışlandı ve Sünni ya da Şii olsun eski rejimle sıkı ilişkilere sahip olan bu aşiretler direnişin belkemiğini oluşturdu.

Aynı şekilde özellikle Anbar vilayetinde direnişin bastırılmasında ve El Kaide ile mücadelede en önemli rolü aşiretler üstlenmiştir. Nitekim vilayet meclisi seçiminde de başta Anbar olmak üzere Musul, Selahattin, Kerbala ve birçok güney vilayetinde seçmen tercihlerinde aşiretçilik önemli bir rol oynamıştır. Keza Kuzey Irak'ta da daha çok KDP'nin içindeki olmakla birlikte neredeyse tüm siyasi partilerin teşkilatlanmasında ve güç tabanının oluşturulmasında aşiretçilik temel faktör olmuştur. Önceki seçimlerde de rol oynayan aşiretçilik, vilayet meclisi seçiminin yerel seçim olmasının da etkisiyle kendisini daha güçlü bir biçimde hissettirmiştir. Ancak, aşiretçiliğin yükselişini sadece seçimlerin yerel karakterine bağlamak doğru olmayacaktır. Özellikle ABD'nin direnişçileri bastırmak için işbirliği yaptığı Uyanış Konseyi'ne bağlı aşiretlerin ilk kez girdikleri ve dağıntılarından ötürü beklediklerini alamadıkları görülse de, genel seçimde aşiretlerin daha fazla güç kazanacağını söylemek mümkün olacaktır. Bunun yanı sıra Irak'ın güney vilayetlerinde parti bağları ya da yer altı örgütlenmeleri nedeniyle kendisine ait bir güç tabanı bulunmayan Dava Partisi'nin bazı önde gelen aşiretleri yanına çekmek için bir süredir gayret ettiği görülmektedir. Savaş sonrası ortamda dışlanan ve dağıtılan kaynaklardan yararlanamayan Şii aşiretler de bunun sorumluluğunu vilayet meclislerini kontrol altında tutan Şii partilerin tavırlarına bağlamaktadırlar. Ancak, bunun için buldukları çözüm, asıl kaynağı sağlayabilecek güç olan hükümet

ile iyi ilişkilere sahip olmak yoluyla süreci tersine çevirmek ve kendilerinin çıkar sağladığı bir yapıyı temin etmektir. Aşiretlerin önemli bir kısmı İran'ın etkinliğine mesafeli duran, iktidarı seven ve Sadr ile sorun yaşayan bir yapıya sahiptir. Irak İslami Yüksek Konseyi (İYYK)'nin dini çevrelerle, Sadr hareketinin de daha çok şehirli yoksullarla ilişkili olması karşısında, aşiretler de kendi çıkış yollarını aramaktadır. Bu noktada aşiretlerin merkezi otoriteyle güçlü ve sağlam ilişkiler kurduktan sonra bu ilişkiden elde ettikleri gelirleri ve avantajları lehlerine kullanma isteğinde oldukları da söylenebilir.

b. Etnik ve Dinsel Politika

Savaştan sonra Irak iç politikasında ön plana çıkan temel gerçeklik, ülkenin etnik ve mezhepsel çizgilerle birbirinden ayrılmaya başladığı ve ülkedeki siyasal oluşumların da bunun önünü açtığıdır. Özellikle 2003-2008 yılları arasında ortaya çıkan siyasi tablo, Kürt milliyetçisi gruplar ile Sünni ve Şii İslamcı grupların ülke siyasetinde asıl belirleyici olacağını göstermekteydi. 2005 yılında yapılan genel seçimler ülkenin Şii Arap, Sünni Arap ve Kürt bölgeleri arasında bölündüğünü göstermektedir. Ancak, etnik ve dini eğilimler üzerinden politika yapmak her grup için farklı anlamlara gelmektedir. Sünni Araplar, ülke bütünlüğünün savunuculuğunu yapmakta, federalizmi ve ademi merkezizeti reddetmektedirler. Kürtler ise özerkliklerini korumak ve etnik federal yapı aracılığıyla, zayıf bir merkezle ilişkiye girmek niyetindedirler. Şiilerin durumu ise biraz daha farklıdır. Şiiler, başlangıçta, çoğunluk olmanın verdiği güçle ülkenin büyük bir kısmını yönetecekleri düşüncesine kapılmışlardır. Bunun için uzun süre merkezizetçi bir yapıyı savunmuşlardır. Fakat zaman içinde merkezizetçi yapının güçlü olmasını savunan Dava Partisi ve Sadrcılar gibi gruplarla güçlü bir federalizmi savunan Irak İslami Yüksek Konseyi gibi partiler arasında ayrışma başlamıştır. Özellikle devlet otoritesinin zayıf olduğu bu yıllar arasında Irak siyasi yelpazesi saflara ayrılmıştır. Bu saflar bir anlamda politik bir kırılma sahası yaratmıştır. Bu kırılmanın en önemli nedeni ise halkın ihtiyaçları

na yanıt verebilecek bir idari ve siyasi düzenin yerleştirilememiş olmasıdır. Yerel idarelerin büyük bir kısmı yolsuzluk batağına saplanmıştı. Ulusal düzeydeki politikacıların da büyük bir kısmı yetersizdir. Buna karşılık dini grup ve kurumlar, halkın eğitim, sağlık, gıda, barınma ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını sağlamada son derece etkin bir politika izlemişlerdir. Bu sayede, halkın büyük bir kesimi için sosyal hizmetlerin sağlanmasında ilk yardım kapısı haline gelmişlerdir.

Ulusal düzeyde politika yapımının başarısızlığının yanısıra, etnik ve dini grupların birbirinden tehdit algılaması, her grubun kendi içinde örgütlenmesine ve çevresine yüksek duvarlar örmesine neden olmaktadır. Mevcut Irak hükümetinin başarısız olduğunu düşünmelerine rağmen, birçok Şii iktidardaki partiye oy vermiştir. Çünkü Sünnilerin veya Kürtlerin güçlenmeye çalıştığını düşünmektedirler ve geçmişte yaşadıkları sıkıntıları tekrar çekmek istememektedirler. Ayrıca, direnişin yarattığı şiddet dalgasından duyulan endişe ve bu soruna ulusal düzeyde çözüm bulunamaması, güvenliğin yerel olarak sağlanmasının tercih edilmesine yol açmıştır.

Ancak, 2006 yılından itibaren başlayarak yaşanan gelişmeler Irak'ta siyasetin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Ülkede temel siyaset yapma biçimi hala etnik ve dini kimlikler üzerinden oy avcılığı yapmaktır. Bununla birlikte, 2009 yılı başında yapılan vilayet meclisi seçimleri milliyetçi, merkezîyetçi ve devletçi bir söylem kullanmayı tercih eden başbakan Maliki'nin Dava Partisi'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Sünni ve Şii Araplar arasında dini kimliklerin yerine milliyetçiliği ve Irak'ın bütünlüğünü savunanların sayısının artması ülkede milliyetçi eğilimin yükseldiğini göstermektedir. Ancak, özellikle ülkenin kuzeyindeki bölgesel yönetimin etnik kimlik üzerinden siyaset yapması olgusunda bir değişiklik yoktur. Ayrıca, milliyetçilik ve merkezîyetçilik Sünnilerin Şiiilerden, Şiiilerin de Sünnilerden oy alması şeklinde olmamıştır. Tersine bu iki mezhepsel

grup arasındaki ayrım devam etmektedir. Ancak Irak halkı kendi mezhepsel kimliğinden olanlar içinde merkezîyetçiliği ve milliyetçiliği savunanlara yönelmeye başlamıştır.

2. Irak Siyasetinde Önde Gelen Aktörler

Irak'ta iç siyasetin yapımında ön plana çıkan aktörler liderler ve gruplar bazında ele alınabilir. Bu gruplar arasındaki en genel kategorizasyon Suni Araplar, Şii Araplar ve Kürtler biçiminde yapılabilir.

a. Şii Araplar

Şii Araplar Irak'ta çoğunluğu oluşturmalarına rağmen uzun süre "ikinci sınıf vatandaş" konumunda kalmışlardır. ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmesinden sonra Şiiiler açısından Irak'ı yönetmek için tarihî bir fırsat ortaya çıkmıştır. Şiiiler, yeni Irak yönetiminde yer alma ve Irak'ta "başat olma" hedefini benimsemiştir. Ancak, Iraklı Şiiiler siyasal tutum ve görüş açısından bir bütünlük içerisinde değildir. Şiiiler arasında liberaller, sosyalistler ve İslamcılar bulunmaktadır. Mevcut siyasi tabloda ise İslamcı akım daha güçlü ve etkin bir konumdadır. Ancak İslamcı Şii partiler de kendi aralarında ideoloji, örgütlenme ve çıkar ilişkileri çerçevesinde parçalanmışlardır. Din adamları Şiiiler için çok önemli olmasına rağmen Şii adamları Irak'ta hakim olan Şii görüşü politikaya karışmaya sıcak bakmadığından açık ve belirgin bir siyasi tutum belirlememişlerdir. Bu durum ABD'nin de işine gelmiştir. Çünkü, Şii din adamları ABD'nin Irak'ta kalmasını istememesine rağmen Amerikan karşıtlığına mezhepsel ve ideolojik bir boyut yüklemeye çalışmamışlardır. Şii İslamcı partilere bakıldığında bu partiler şöyle tanımlanabilir: Dava Partisi en eski İslamcı Şii grubu olmasına rağmen partinin Maliki'nin başkanlığını yürüttüğü kanadı eski politikalarından önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Irak İslami Yüksek Konseyi ise Iraklı Şii örgütleri tek bir çatı altında toplamayı 1982 yılında İran'da kurulmuş olan bir örgüttür. Bu örgüt, İran modeli Velâyet-i Fakih temelli bir teokratik rejim kurma amacındadır. Fakat, ilk yerel seçimden ve genel seçimden büyük bir güçle çıkmasına rağmen

men Irak'ta bu fikrini hayata geçirebilecek bir taban bulamamaktadır. Son seçimlerde Dava'ya karşı büyük bir güç kaybetmiştir. İİYK ile Kürt gruplar arasındaki ilişki çok iyidir. Buna karşılık Sünni partilerle büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Şiiiler arasında diğer bir önde gelen grup ise Sadrcılardır. Sadr'ın şeriat devleti isteyen ve çatışmacı tavrı iç çatışma ortamında Şiiilerden destek bulmuştur. Sadr hareketinin bu çatışmacı tavrı Şiiiler arasındaki farklılıkları derinleştirmiştir. Irak hükümetinin yürüttüğü en büyük operasyonlardan birisi Başbakan Maliki tarafından Basra'daki Sadrcılara yönelik olarak gerçekleşmiştir. Bu olaydan sonra Sadr'ın Bağdat ve Basra'da gibi Şiiilerin büyük bir nüfus potansiyeli barındırdığı vilayetlerdeki gücü azalmaya başlamış, ancak Sadri destekleyenler ile Maliki'yi destekleyenler arasındaki fikir ayrılıkları da derinleşmiştir.

31 Ocak'ta gerçekleşen seçimler Şii gruplar arasındaki güç mücadelesinin son durumunu göz önüne sermektedir. Irak'ta Şii İslamcı partiler ilk kez bu yerel seçimde ittifak halinde seçime girmemiştir. Önceki yerel ve genel seçimlerde birlik mesajı vermek ve öncelikle sistemde hâkim konuma gelmek için birlikte seçime giren Şii partiler, bu kez ayrı hareket etmiştir. En önemlileri Dava, İİYK, Sadr'ın desteklediği bağımsızlar, Reformistler (Caferi) ve Fazilet olmak üzere ayrı listelerle seçime giren Şiiiler arasındaki güç mücadelesi iki ana eksende şekillenmiştir. Bu eksenlerden birincisi merkezîyetçilik-federalizm tartışması ikincisi ise milliyetçilik-İslamcılık tartışmasıdır. Seçim sürecinde Maliki merkezîyetçi ve milliyetçi bir çizgiyi savunmuştur. İİYK ile seçim sürecinde girdiği seçimlerde dini sembollerin kullanılmasının yasaklanması tartışmasında, bu açıkça görülmüştür.⁵ Seçimden başarısızlıkla çıkan İİYK ise daha gevşek bir federalizme ve dinin rolüne vurgu yapmıştır. Aynı şekilde Basra merkezli 3 vilayetli federalizme vurgu yapan Fazilet Partisi de büyük bir başarısızlığa uğramıştır. Seçimin en başarılı partisi Başbakan Maliki'nin Dava Partisi olmuştur. Ancak toplam oylara bakıldığında diğer Şii partilerin toplam oyunun da

Dava kadar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Şii partilerinin seçime ayrı girdiği bir durumda Dava'nın diğerlerine karşı açık bir üstünlüğü olmasına rağmen Dava'yı dışlayan bir Şii İttifakının oluşturmuş olduğu çekim merkezinin birçok vilayette Maliki'ye rahatlıkla meydan okuyabileceği hatta alt edebileceği söylenebilir.

b. Sünni Araplar

Saddam Hüseyin'in devrilmesiyle birlikte eski rejimin hakim gücü olarak görülen Sünni Arapların Irak siyasal yaşamından dışlanması süreci başlamıştır. Her ne kadar, dışarıda örgütlenen muhalefet içinde Saddam döneminde Irak'tan kaçan bazı eski ordu mensubu veya Baasçı Sünni Araplar, ABD tarafından savaş sonrasında Irak'a getirilip desteklense de bu kişiler savaş sonrası Irak siyasal yaşamında son derece sınırlı bir etkiye sahip olmuşlardır. Baas Partisi'nin ve Irak ordusunun dağıtılmasının yanı sıra, birçok önemli Sünni aşiretinin lideri de siyasal süreçten dışlanmıştır. Sünni Arapların yeni Irak siyasal yaşamındaki yeri uzun süre onları yeterince temsil etmeyen kişi ve gruplarla sınırlı kalmıştır. Geçici Yönetim'in ve Başkanlık Konseyi'nin belirlenmesinde bazı Sünni Arapların isimleri ön plana çıkmış, hatta Irak'ın Geçici Devlet Başkanlığı'na bir Sünni Arap getirilmiştir. Ancak, bütün bu girişimler göstermelik olmaktan öteye geçmemiştir.

Ancak, 2004 yılı sonlarından itibaren özellikle direnişe askeri anlamda çözüm bulunamamasının sonucunda, sorunun siyasi olduğu ABD'deki çevrelerce kabul edilmeye başlamış ve Sünni Arapların gerçek temsilcilerinin sisteme dönmemesi halinde direnişin devam edeceği düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Bu nedenle, ABD tarafından, önce eski Baasçıları görevden uzaklaştırmayı ve bir daha da üst düzey görevlere getirmemeyi içeren Baastan arındırma yasasının hafifletilmesi ve orduya eski Irak ordusunun subaylarının kabul edilmesi girişimleri başlatılmıştır.

2005 Ocak ayında yapılan seçimlerde Sünni Arapların seçimi boykot etmeleri sonucunda

ABD'nin istemediği bir tablo ortaya çıkmaya başlamıştır. İşgal sonrası dönemde Şii Araplar ve Kürtlere dayanan ABD, hem Irak'taki iç dinamikler (direniş, istikrarın sağlanamaması parçalanmışlığın artması) hem de dış etkenler (Şii iktidarı ve İran ilişkisi, bölge ülkelerinde Kürt devleti konusunda artan hassasiyet) gibi nedenlerle bu gruplara aşırı derecede bağımlı olma fikrinden rahatsız olmaya başlamıştır. Özellikle Şii Araplar ile İran ilişkisi, ABD'yi Irak'ta dengeleyici bir faktör aramaya itmiştir. İran destekli Şii grupların Irak'ta büyük etkinlik kazanması ve olası bir parçalanma halinde geriye kalacak olan Şii Arap devletinin İran etkisine girmesi olasılığı, öte yandan bugünkü Irak içinde dinci Şiiilerin gücünün artması, ABD'yi Irak'taki Şii gücünü törpülemeye yöneltmektedir. Bu nedenle, 2005 yaz aylarında ABD, Sünni Arapların sisteme dahil edilmesi için Irak içinde baskı uygulamaya başlamış, bölgedeki diğer Arap devletlerini devreye sokmuş, ayrıca direnişçilerle görüşmeler veya anayasa komisyonunun Sünni Arapları da kapsamı gibi eylemler ve söylemler kullanmıştır.

ABD'yi Sünni Arapları siyasal sürece dahil etmeye yönelten diğer bir olgu da direnişin çözülmesi çabasıdır. ABD, direnişle başa çıkmak için, El Kaideciler ile milliyetçiler veya aşiretler arasında ayrılık yaratmaya çalışmış; birçok Sünni Arap aşiretine silah ve para vererek yanına çekmeyi başarmıştır. Bu gruplardan oluşturduğu Uyanış Konseyleri sayesinde Sünni Arap bölgelerindeki direniş büyük ölçüde kontrol altına almıştır. Aslında, bu ABD'nin Irak'ta savaşın başından beri uyguladığı bir taktiğin uzantısı olarak görülebilir. ABD, direnişin başlamasından sonra, Şii-Sünni ayrımını körükleyerek ve Şiiilerin iktidara yürümesine izin vererek direnişin tüm ülkeye yayılmasının önüne geçmeye çalışmış ve bunda büyük ölçüde başarılı olmuştur. Şimdi de Sünni Arapları kendi içerisinde ayırmaya çalışarak ve bir kısmına siyasal alanda söz hakkı tanıyıp, ödülleri sunarak diğerlerinden ayırmaya çalışmaktadır. Böylece, hem direnişçi grupları birbirinden ayırmayı, hem de fazla güçlenen Şiiilere karşı bir denge mekanizması yaratmayı hedeflemektedir.

Sünni Araplar açısından da işgal sonrası dönemde yönetime katılma çabaları Aralık 2005 seçimleriyle başlamamıştır. 2005 Ocak ayı seçimlerine katılmayan Sünni Araplar, seçim sonucunda ortaya çıkan hükümetin uygulamalarından etkilendikçe, dışarıda kalmanın zararlarını görmeye başlamış, bunun üzerine ilk somut adımları atmışlardır. Örneğin Mart 2005'te Sünni Ulema Konseyi yandaşlarını Irak güvenlik güçlerine dahil olmaya çağırarak, Irak İslami Partisi ise hükümette yer almış ve anayasa yazımı sırasında aktif katılım sağlamaya çalışmıştır. Baasçıların ve diğer Sünni Arapların seçime katılmaları temelde iki nedene dayanmaktadır: Birinci neden, seçime katılmamaları halinde Şii Arapların ve Kürtlerin yön verdiği yeni rejimden tamamen dışlanacak olmalarıdır. Direniş devam etmesine, Irak hükümeti ve ABD güçlerinin bu bölgelerde hakimiyeti tam olarak sağlayamamasına rağmen, ülkenin geri kalanında siyasal süreç devam etmektedir. Bu durum Sünni Arapların iktidardan uzaklaşmasına, siyasal yaşamdan dışlanmasına, yaşadıkları bölgenin çatışma alanı haline gelmesine ve asıl rakip olarak gördükleri Şii Arapların güçlenmesine neden olmaktadır. Dahası El Kaideci gruplar dışındaki direnişçi gruplar için ABD'nin çekilmesi de bir açmaz yaratma noktasına gelmiştir. Direnişin başarılı olması ve ABD'nin Irak'tan çekilmesi halinde Sünni Araplar, Şiiiler ile karşı karşıya gelecekler, ABD'nin kalması ve direnişin de sürmesi durumunda baskı altında kalmaya ve dışlanmaya devam edeceklerdi. Bunun da ötesinde, Şii gruplar tarafından zaten baskı altına alınmaya başlamışlardı. Hapishanelerde yaşanan işkence olayları, Sünnilere yönelik Şii milislerin tehditleri, haraç, adam kaçırmaya ve öldürme olayları Sünniler arasında ciddi endişeler yaratmaya başlamıştır. İkincisi, ne laik Baasçılar, ne de dindar Sünni Araplar kendi bölgelerinde Vahabilerin yayılmasından memnun değillerdi. Zarkavi ve grubunun bir araç olarak işlerine yaramasına rağmen, kontrolden çıkmaya başlaması, Sünni Araplar arasında tepkilere neden olmaktadır. Ayrıca, özellikle öldürülen sivil Sünni vatandaşların sayısındaki artış halkta tepki toplamaktaydı. Bu durumun

sonucunda Sünni Araplar Irak'ta yürütülen siyasi sürece girmeyi kabul etmiştir. Seçimlerde yer alan Sünniler, mecliste grup oluşturmuş ve anayasadaki değişiklikler de dahil olmak üzere petrol kanunu, Kerkük'ün durumu, federalizm gibi konularda ön plana çıkmışlardır.

Irak'ta 31 Ocak 2009 tarihinde yapılan vilayet meclisi seçimi ise Sünni Araplar açısından şu tabloyu ortaya koymaktadır. Seçim sonuçları Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde ciddi iç çekişmelerin olduğunu göstermektedir. Diyala, Anbar, Selahattin, Musul'da ortaya çıkan sonuçlar şu iki olguyu göstermektedir.

Eski direnişçi gruplar siyaset sahnesine dönmek istemektedir. Ancak bunun için hükümetteki Şiiilerle olduğu kadar diğer Sünni Araplarla da güç mücadelesine girmek zorundadırlar. Sünni Arapların da en az Şii Araplar kadar bölünmüş olduğu görülmektedir. Şii bölgelerinde olduğu gibi Sünni Araplar arasında da, daha güçlü konumda olan İslamcı partilerin güçlerini yitirdiği görülmektedir. Diyala ve Selahattin'de aşiretler, Baasçılar ve İslamcılar arasında kıyasıya bir yarış yaşanmıştır. Ancak, yine de 4 vilayetin ikisinde İslamcı partiler başarılı olmuşlardır. Mücadelenin Anbar ayağında ise az farkla milliyetçiler kazanırken aşiretler hemen arkalarından gelmiştir. Bu süreçte asıl ilginç olan, seçim sonuçları açıklanmadan önce aşiretlerin seçimlere hile karıştığını ve İslamcılarının birinci gelmeleri halinde silaha sarılacaklarını söylerken, milliyetçilerin galip çıkmasını kabullenmiş olmalarıdır. Bu durum, özellikle Anbar'da El Kaide'nin güçlendiği dönemlerde ciddi baskı altına alınan aşiretlerin İslamcı partilere karşı geliştirdiği tepkiyi göz önüne sermektedir.

İkinci sonuç ise Musul örneğinde de açıkça görüldüğü gibi Kürtler ile Sünni Araplar arasındaki mücadelenin giderek yoğunlaşmasıdır. Musul'da 2005'te yapılan seçimi Sünni Arapların boykot etmesiyle vilayet meclisindeki 41 sandalyenin 31'ine Kürtlerin sahip olması uzun süredir gerginlik yaratmaktaydı. Musul'daki aşiretlerin bir araya gelmesiyle oluşan El

Hadba'nın oyların yarısını alması Hıristiyanlarla ortaklık kuran Kürtlerin ise yüzde 25'te kalması, vilayet meclisinde Kürtlerin hâkimiyetini sona erdirmiştir. Musul, Irak'ın yakın tarihinde Müslüman Kardeşler ve Sünni Araplar arasındaki İslamcı akımların en önemli merkezlerinden biri olmasına rağmen seçimi milliyetçi bir pozisyon alan bir ittifakın kazanması son derece önemlidir. Ancak bu ittifakın en önemli nedeni Musul'da Kürtler ile Sünni Araplar arasında yaşanan çatışmadır.⁶

c. Kürt Gruplar

Irak'ın işgaliyle birlikte tarihi bir fırsat yakaladığını düşünen Iraklı Kürtlerin bu fırsatı kullanmak için beş ayaklı bir strateji izledikleri söylenebilir. Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin birinci ayağını işgal sayesinde elde ettikleri ABD desteğini yitirmemek oluşturdu. Bunun için Kürtler Irak'ta ABD'nin yardıma ihtiyaç duyduğu her konuda ABD'ye destek oldular. Iraklı askerlerin eğitiminde Kürtler önemli bir rol oynadılar.⁷ Kürtlerin ABD'ye en önemli desteği daha önce de belirtildiği gibi peşmergeleri ABD'nin istekleri çerçevesinde Irak'ın farklı bölgelerine göndermek oldu.⁸ Kürtlerin, ABD'den destek almaya çalışırken kullandığı en önemli araçlardan birisi Washington'da başlattıkları lobi faaliyetleridir. Geçmişte birçok kez Washington'daki üst düzey yetkililerle görüşemeyen Kürtler, işgalle birlikte Amerikan Yönetimini ve karar alma mekanizmalarını etkileyebilmek için lobicilik faaliyetlerine başvurmaya başlamışlardır. Kendilerine İsrail ve Tayvan'ı örnek aldıklarını belirten Kürt yetkililer Washington'da kurumsal ilişkilere sahip olmaya çalışmaktadırlar.⁹

Kürtlerin izlediği stratejinin ikinci ayağı 1991'den beri Kuzey Irak'ta elde ettikleri kazanımları korumak, yasalarla sağlamlaştırmak ve artırmak olmuştur. Iraklı Kürtlerin yukarıdaki stratejiyi uygulamak için kullandığı araçların başında siyasal sürecin içinde aktif rol oynamak gelmektedir. Kürtler, siyasal sürecin aktif rol oynayarak hem geçmişte elde ettikleri kazanımları sürdürme hem de kazanımlarını geri

alacak yasaların çıkmasını engellemeye çalışmışlardır. Örneğin, 2004 yılının Ocak ayında Geçici Yönetici Konsey ile Kerkük'ün statüsü konusunda sorun yaşayan Kürtler, taleplerinin 1 Mart 2004'e kadar kabul edilmemesi geçici anayasayı imzalamama tehdidinde bulunmuşlardır.¹⁰ Bu tehditleri büyük ölçüde başarılı oldu. Kürtler Kerkük'te istediklerini tam olarak alamazlar da, vilayet meclisinde kontrol sağlayacak ve şehirdeki demografik yapıyı değiştirecek bir düzenleme yapmayı başarmışlardır.¹¹

Kürtlerin 1991'den beri elde ettikleri ve korumak istedikleri kazanımları Kuzey Irak'ta ayrı bir otorite ve peşmergelerin varlığıdır. Kürtler, 1991'den önce inşa etmeye başladıkları ancak olgunlaşmamış kurumlarını savaş sonrası düzene de aktarmayı başarmıştır. Bugün Kuzey Irak'ta ayrı bir parlamento, merkez bankası, postane hizmeti, eğitim bakanlığı, bayrak ve ulusal marş bulunmaktadır. Iraklı Kürtler, Bağdat'ta kurulan ordu ve polis gücüne katkıda bulunmalarına rağmen¹² peşmergelerin büyük bir kısmını yerel muhafızlar olarak Kuzey Irak'ta tutmuş ve ulusal ordunun dışında bırakmışlardır. Iraklı Kürtlerin yasalarla sağlamlaştırmak istedikleri kazanımlarının başında geçmişte "güvenli bölge" denilen Irak'ın kuzeyindeki üç vilayetten oluşan de facto yapı gelmektedir. Bu yapı, 2005'te kabul edilen Irak Anayasası ile resmileştirilmiştir.¹³ Irak'ın federal bir yapıya sahip olduğunun anayasayla kabul edilmesi Iraklı Kürt hareketi açısından büyük bir zaferdir. Çünkü, geçmişte silahlı mücadele sayesinde elde etmiş oldukları hakları yasal olarak onaylatamayan Kürtler ilk Irak devletinde kendi bölgesini ayrı bir resmi bölge olarak kabul ettirebilmiştir. Kürtlerin kazanımlarını artırma çabasının en önemli boyutları ise coğrafi genişleme ve petrol hakları oluşturmaktadır. Kürtler, Irak'ta etnik ve/veya mezhepsel bir federatif düzen kurulmasını istemekte, Irak'ın mevcut idari yapılanmasının Saddam Hüseyin döneminde zorla değiştirildiğini ileri sürmektedir. Iraklı Kürtlere göre, Kuzey Irak'taki federal bölgenin sınırları Kerkük vilayetinin tamamını, Diyala vilayetinin doğusunda bulunan Hanekin'e uzanan bölge-

yi, Musul vilayetinin kuzey batısındaki Sincar bölgesini ve Selahaddin vilayetinin kuzeyindeki bazı yerleşim birimlerini kapsayacak şekilde değiştirilmelidir.¹⁴ Bu bölgeler arasında en önemlisi kuşkusuz Kerkük'tür. Savaştan sonra Kerkük'ü en önemli hedef haline getiren Kürtler zorunlu göçlerle şehrin demografik yapısını değiştirmiş ve şehrin idari kontrolünü eline geçirmiştir. Ancak, Kürtlerin Kerkük üzerinde tam bir kontrolü olduğu söylenemez. Şehirde yaşayan Türkmenler ve Araplar Kürtlerin şehri kontrol etmesine karşı çıkmaktadır. Son iki yılda yaşanan gelişmelerle gerilen Kerkük adeta Irak'ın turnusol kağıdı haline gelmiştir. Etnik ve mezhepsel açıdan heterojen bir yapıya sahip olan Kerkük sahip olduğu petrol rezervleri açısından Irak'ın en önemli birkaç kentinden birisidir. Bu nedenle Iraklı Kürtlerin bağımsızlık amaçlarına ulaşabilmeleri için hayati bir önem taşımaktadır.¹⁵

Iraklı Kürt hareketinin nihai hedefi bağımsızlık olduğu için merkezi hükümet tarafından kontrol edilmeyen gelirlere sahip olmak çok önemlidir. Büyük tartışmalar sonucunda yazılan Irak Anayasası'nda merkezi hükümet ile yerel otoriteler arasındaki yetki paylaşımını düzenleyen maddelerde bu konuyla ilgili bir belirsizlik bulunmaktadır. Bir yandan Irak Anayasası petrol üretimini ve gelirlerin kontrolünü merkezi hükümete bağlı petrol bakanlığına ve Irak Milli Petrol Şirketi'ne verirken diğer yandan Anayasa'nın 109. maddesi merkezi hükümetin mevcut sahalar üzerinde yetkili olduğunu söyleyerek bu konuda bir açık kapı bırakmaktadır. Iraklı Kürtler, devlet bütçesinden %17 pay alırken, Anayasa gereği yeni petrol sahalarının gelirlerini münhasıran elde edeceğini iddia etmektedir.¹⁶ Araplar ise Irak'ın tüm petrolünün Irak halkının tamamına ait olduğunu ileri sürmektedir.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin üçüncü boyutu birleşik bir liderlik yaratmak ve kendi bölgelerinde tam kontrolü sağlamaktır. Iraklı Kürtler, tarihleri boyunca parçalanmış siyasi hareketlere sahip olmuşlardır.¹⁷ Bu bölünmenin

hemen sona erdiğini düşünmek doğru değildir. Özellikle 1994-96 yılları arasında KDP ve KYB arasında yaşanan savaşlar her iki tarafta derin izler bırakmıştır. Bununla birlikte, 1998 Washington Anlaşması'ndan itibaren Kürt gruplar arasındaki sorunların bir kenara bırakılması anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Halen iki grup arasında bir bütünleşme olma ihtimali çok düşüktür. Fakat, 2002 yılından itibaren tarihsel düşmanlıklar "şimdilik" kaydıyla bir yana bırakılmıştır.

Iraklı Kürtler, işgalden kısa bir süre önce kendi bölgelerinde birleşik, ne yapmak istediğini bilen ve amaca uygun adımlar atan birleşik bir liderlik oluşturmuşlardır. Bu, Irak'ta diğer grupların sahip olmadığı bir özelliktir. Savaştan sonra Iraklı Kürtlerin elde ettikleri en önemli avantajlardan birisi kontrol ettikleri bölgelere hakim olmalarıdır. 1991 yılından bu yana Duhok, Süleymaniye ve Erbil Bağdat'ın kontrolünde değildir. Buna ek olarak, Kürt gruplar, savaş henüz bitmeden Kerkük'e girmiş ve bu şehri kontrol altına almışlardır. Kerkük'te il meclisini kontrol eden Kürtler, peşmergeler sayesinde fiziki gücü de ele geçirmişlerdir. Irak'ın diğer bölgeleri dikkate alındığında bu önemli bir avantajdır. Ülkede Sünni ve Şii Arapların çoğunlukta olduğu bölgelerde tek bir grubun hakimiyetinden söz etmek güçtür. Sünni Arapların çoğunlukta olduğu yerlerde (Musul, Selahaddin ve El Anbar) aşiretler, Baasçılar ve bazı direnişçi gruplar arasında Şii Arapların hakim olduğu bölgelerde ise Dava, İYK, Sadcılar ve diğer gruplar arasında güç mücadelesi yaşanmaktadır. Bu güç mücadelesi zaman zaman devlet otoritesinin resmi gücünü de içeren çatışmalara dönüşmektedir.

Ayrıca, savaş sonrası Irak siyasetinde Kürtler ile Araplar arasında çok önemli bir fark bulunmaktadır. Bu fark şöyle tanımlanabilir. Kürtler, merkezi otorite ile ilişkilerini ve Bağdat'taki siyasi güçlerini, kendi bölgelerinde ek avantajlar sağlamak için kullanmaya çalışmaktadırlar.¹⁸ Kürtler, merkezi hükümetteki rolleri sayesinde elde ettikleri getirileri Kuzey Irak'a yönlendirir-

ken, diğer gruplar Bağdat'ı güç mücadelesinin kalbi ve beyni olarak görmektedirler. Sünni ve Şii Araplar için Bağdat'ı kontrol etmek Irak'ı kontrol etmek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bu grupların Irak'ın geneline hakim olma anlayışı, onların zaten sınırlı olan güçlerini iyice dağıtmalarına neden olmaktadır. Oysa Iraklı Kürtler, kendilerine hedef olarak, Kerkük ile birlikte, Musul, Diyala ve Selahaddin'deki bazı küçük yerleşim yerlerini seçmiş, coğrafi hedefi daraltmış ve bu alanlarda tam kontrolü hedeflemişlerdir. Bunun sonucunda, merkezde elde ettikleri gücü daha dar bir alana daha yoğun bir biçimde uygulama olanağı bulmuşlardır.

Kürtlerin birleşik bir liderlik oluşturması aralarındaki ayrılıkları bir kenara koymasına rağmen sonunda onlar da Irak'ın genelinde yaşanan güç mücadelesi geleneğine yenik düşmüşlerdir. 2007 yılı sonlarında KYB içinde başlayan reform talebinin parçalanmaya dönüşmesiyle birlikte Kuzey Irak'ta yeni bir güç odağı doğmuştur. Goran (Değişim) Hareketi denilen bu hareket 2009'daki bölgesel parlamento seçimlerinde oyların %25'ni almıştır. Iraklı Kürtler arasındaki fikir ayrılıklarını dile getiren ve daha fazla demokrasi, şeffaflık ve adil bir gelir dağılımı iddiasıyla ortaya çıkan hareketin güç tabanının daha çok Süleymaniye bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte, Diyala vilayetinin bir kısmı ile Kerkük'te de Değişim Hareketi'ne destek verenlerin sayısı az değildir. Bu nedenle, Kürt grupların da seçimlere parçalanmış bir şekilde gireceğinin ve seçim sonucunda bu parçalanmışlıktan etkileneceklerinin altını çizmek gerekmektedir.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin dördüncü boyutu ise diğer grupların zaaflarından yararlanarak Irak içinde çeşitli ad hoc ittifaklar kurmaktır.¹⁹ Şii Araplar diğer gruplara karşı sayısal bir üstünlüğe sahip olmalarına rağmen kendi içlerinde bölünmüşlerdir. Bu grupların bir kısmı seçime ittifakla girmelerine rağmen siyaseten her geçen gün bunların birbirlerinden uzaklaştıkları ve kendi etki alanları içinde

ciddi çatışmalara sürüklendikleri görülmektedir.²⁰ Benzeri bir durumun Sünni Araplar arasında da yaşandığı söylenebilir. Iraklı Kürtler, diğer grupların bölünmüşlüğüne Irak içinde politik kazanıma dönüştürmeyi başarmaktadırlar. Diğer gruplar arasındaki ihtilaf noktalarını kullanarak duruma göre ittifaklar kuran Kürtler bu sayede pek çok kazanım elde etmişlerdir. Örneğin, gevşek bir federal yapının oluşturulması konusunda İYK ile anlaşmışlar, bu ittifakla Sünni Arapları ve Sadrcıları devre dışı bırakmışlardır. Diğer yandan, Kürt gruplar, laiklik meselesinde Irak'ın Şii şeriatına göre yönetilmesinden tedirgin olan Sünni Arapları yanlarına çekebilmişlerdir. Kerkük konusunda ise Sünni-Şii çatışmasından yararlanarak hükümete baskı yapabilmişlerdir.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin beşinci ayağı bölgedeki diğer Kürtlerle yakın ilişkiler geliştirmeye çalışmak ve onlar üzerinde etkili olmaktır. Iraklı Kürtler diğer bölge devletlerinde yaşayan Kürtler üzerinde ekonomik ve siyasi araçları kullanarak söz sahibi olmaya çalışmaktadır.²¹ Özellikle, Türkiye ve İran'daki Kürt hareketlerinin zayıflaması, aynı dönemde Irak'taki Kürt hareketinin güç kazanması bu yakınlaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bir anlamda hem söylemsel hem de ideolojik olarak bölgedeki Kürt hareketinin merkezinin Irak'a kaymakta olduğu söylenebilir. Bu henüz tamamlanmış bir süreç olmamasına rağmen askeri, ekonomik ve siyasi açıdan daha güçlü hale gelen Iraklı Kürtler, Türkiye, İran ve Suriye'deki Kürtler üzerinde etki sahibi olma çabasını artırmıştır.²²

d. Dış Aktörler

Irak'ta mevcut siyasi durumun belirlenmesinde en az iç aktörler kadar dış aktörler de rol oynamaktadır. Bu aktörler arasında en önemlilerinin İran, ABD, Türkiye ve Suudi Arabistan olduğu söylenebilir.

İran, Irak iç politikasında en ciddi rolü oynayan aktördür. İran'ın Iraklı Şii partiler üzerindeki etkisi o kadar önemlidir ki; bazı durumlarda Irak'taki işgal gücü ABD olmasına rağmen

İran'ın sözünün daha çok geçtiği görülmektedir. İran bu gücünü, Iraklı siyasi gruplarla yıllardır sürdürdüğü ilişkisinden ve ideolojik veya dini farklar gözetmeyerek Irak'ın içinde çıkar birliği yapabileceği tüm gruplara maddi yardım yapmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle, Şii partilerin meclis ve hükümetteki rolüne bakıldığında bu partiler üzerinde etkin olarak İran'ın rolü daha iyi anlaşılabilir. Irak iç politikasında diğer bir önemli aktör ABD'dir. ABD, işgalden sonra Irak'ta istediği politikacıları iktidara getirmiş, istediği kanunların meclisten çıkması için baskı yapmış, güvenlik bahanesiyle çok sayıda politikacıyı devre dışı bırakmıştır. Bugün ABD askerlerinin sayısında bir azalma olacağından bahsedilmesine rağmen ABD'nin kurduğu düzen bir süre daha bu ülkenin Irak siyasetinde etkin olmasını sağlayabilir. Ancak, çekilmenin tamamlanmasından sonra eski etkinliğini yitirecektir. Bölgedeki Arap ülkeleri de Irak iç siyaseti üzerinde etkilidir. Suriye, Irak'ta yürütülen direniş ve çatışmadaki lojistik rolü nedeniyle, Suudi Arabistan ve Ürdün gibi ülkeler ise Irak'ta artan Şii nüfuzuna karşı Sünnileri desteklemesi nedeniyle önemlidir. Irak iç politikasında aktif ama olumlu rol oynayan aktörlerden birisi Türkiye'dir. Uzunca bir süre Irak iç politikasına sözü geçmeyen ve etkinlik sağlayamayan Türkiye'nin son 2 yıldır, çeşitli gruplarla diyalogunu aktarmasına bağlı olarak Irak'ta etkinliğinin arttığı söylenebilir.

3. Parlamento Seçimini Etkileyecek Olan Temel Faktörler

Bu bölümde genel olarak siyasi partilerin tanıtımı, seçim öncesi genel durumları, partilerin beklentileri, halkın seçimden beklentileri ve seçmen tercihlerini belirleyecek olan temel faktörler ve güvenlik durumunun etkileri incelenecektir.

a. Siyasi Partilere İlişkin Genel Tespitler

Seçime katılan ittifaklara bakıldığında ön plana çıkan parti ve ittifakların şunlar olduğu söylenebilir: Irak Ulusal İttifakı (IUI), Kanun Devleti Koalisyonu (KDK), El Irakiye Listesi, Tavafuk, Kürdistan Listesi.

Öne çıkan bu koalisyonları detaylı olarak inceleyecek olursak:

Kanun Devleti Koalisyonu

Kanun Devleti koalisyonu başbakan Nuri el Maliki'nin liderliğini yaptığı İslami Dava Partisi'nin çevresinde toplanan çok sayıda küçük parti ve yerel olarak önde gelen isimden oluşan bir liste olarak nitelendirilebilir. 2008'in başlarından itibaren Irak'ta güvenlik durumunun görece olarak iyileşmeye başlamasıyla birlikte kendisini Irak'ta merkezîyetçiliğe sahip çıkan, milliyetçi, laik ve güçlü bir lider olarak resmeden Maliki'nin temel vurgusu diğer önde gelen Şii partilerin büyük bir kısmı Şii ittifakı içinde yer almasına rağmen kendisinin bu mezhepçi akıma kapılmadığı ve merkezîyetçilik, milliyetçilik ve laiklik temelinde yeni bir oluşum kurmaya çalıştığıdır. Oluşumun diğer önde gelen gruplar içinden büyük ve Şii olmayan grupları kapsayamaması aslında bu koalisyonun tek bir partinin etrafına eklenmiş küçük partilerden oluşan bir listeye dönüşmesi-

ne yol açtı. Bazı bölgelerde yerel isimleri yanına toplasa da Başbakan Maliki'nin şahsiyetinde somutlaşan listenin ana unsuru güçlü lider kültürüdür. Koalisyonun içinde Kürtler, Türkmenler ve Sünni Araplardan bazı oluşumlar da vardır. Örneğin Feylilerin bir kısmını temsil eden Birleşik Bağımsız Irak Bloku ile iki Türkmen Partisi (eski ITC Başkanı Faruk Abdurrahman'ın kurduğu Karar partisi ve Maliki'ye yakınlığı ile bilinen Abbas Beyati'nin Irak Türkmenleri İslami Birliği) Kanun Devleti Koalisyonu'na katılmışlardır. Ayrıca Anbar Kurtuluş Ulusal Cephesi ve Bağımsız Arap Bloku Sünni Arapların desteklediği oluşumlar bu koalisyonun içinde yer almaktadır. Ancak bu isimlerin ya da grupların varlığı Kanun Devleti Koalisyonu'nun başarısını etkilemede marjinal kalacaklardır.

İttifakın kurulması sürecinde Maliki ile diğer partiler arasındaki temel uzlaşmazlık ideolojik ya da siyasi nedenlerden kaynaklanmamıştır. Asıl sorun, seçime girme sırasında adayların belirlenmesi ve sandalye dağılımında

Kanun Devleti Koalisyonunu Oluşturan Parti ve Koalisyonlar

İslami Dava Partisi
Bağımsızlar
İslami Dava Partisi Irak Örgütü
Ulusal Liste
Irak Türkmenleri İslami Birliği
Ulusal Kalkınma Hareketi
Irak Geliştirme Atılımı
Irak Şeyhler ve Ayanlar Ulusal Meclisi
Adalet ve Kalkınma Akımı
Özgür Irak Egemenlik Akımı
Irak'ın Gelişimi için Ulusal Topluluk
Şaban Ayaklanması-Genel Sekreterler
Demokratik Ulusal İttifakı
Bağımsız Irak Yetenekleri Topluluğu
1991 Yılı Irak Şaban Ayaklanması Kitleli

Irak'ta Kolektif
Irak Vefa Hareketi
Ulusal Reform Hareketi
Birlik Partisi
Irak Bayrakları Birleşimi
Ulusal Buluşma
Türkmen Karar Partisi
Ulusal Bayrak Topluluğu
Ulusal Bayrak (Raya) Topluluğu
Bağımsız Irak Akımı
Rafideyn Ülkesi Vefa Topluluğu
Temim Divanı ve Iraklı Sevenler Ulusal İttifakı
Irak Süvarileri Meclisi
20 Ayaklanma Topluluğu

Maliki'nin kendisine daha fazla yer istemesi ile başbakanlık tartışması Kanun Devleti koalisyonunun seçime ayrı girmesinin en önemli nedenlerini oluşturmaktadır. Ayrıca, bazı kaynaklar ABD'nin Maliki'ye diğer Şii partilerle ittifak kurarak girmemesi konusunda yoğun bir baskı ve telkinde bulunduğunu belirtmişlerdir. Başlangıçta Maliki'nin koalisyonun daha geniş çaplı olması Şiiilerden bazı grupları ya da Ebu Rişa ve Cevad Bolani gibi şahsiyetleri de içermesi bekleniyordu. Ancak bu beklenti gerçekleşmedi. Sadece Uyanış Konseyleri'nin bölünmesinden oluşan lideri Şeyh Ali Hatem El Süleyman olan Anbar'ın Kurtuluşu Ulusal Cephesi ve eski Irak Uzlaşma Cephesi'nin önemli parçalarından birisi olan Irak Arap Birleşmesi'nin eski lideri Abid Mutlak El Cubburi ve Kerkük konusundaki çekişmeleriyle tanınan Ömer El Cubburi Maliki'nin koalisyonuna katıldı. Bu katılım Sünnilerin ağırlıklı olduğu bazı vilayetlerde Kanun Devleti için yarar sağlasa da bu koalisyonun seçimdeki asıl performansını etkileyecek faktörün Başbakan Maliki'ye duyulan güven ve lider kültü olacağı söylenebilir.

El Irakiye Listesi

El Irakiye Listesi, Sünni Arapların, eski Baasçılar ve milliyetçi Arapların yanı sıra Irak Türkmen Cephesi'nin (ITC) de katıldığı geniş katılımlı bir listedir. Bu koalisyonda bulunan önemli partiler Salih El Mutlak (seçime girişi yasaklandı) liderliğindeki Irak Milli Diyalog Cephesi (Salih Mutlak'ın seçime girişinin yasaklanmasıyla parti seçimlerden çekildiğini açıkladı), Ulusal Uzlaştırma Hareketi (Eyad Allavi), (bu ilk iki hareketin birleşmesinden Vatansever Irak Hareketi ortaya çıktı) Iraklılar Listesi (Usame Nuceyfi), ITC, Yenileme Listesi (halen devlet başkan yardımcısı Tarık El Haşimi), Irak'ın Ulusal Geleceği (başbakan Yrd. Rafi El Isavi), El Hal Hareketi (Eski Kızılay Başkanı Cemal Kerbuli), El Mustakbel Hareketi (lideri Zafer El Ani'nin seçime girişi yasaklandı), Hasan El Alevi (eski Baasçı, milliyetçi ve Arap dünyasında tanınan bir Şii Arap yazar), Hüseyin El Şaalan (Divaniye'nin önde gelen aşiretlerinden birisinin olan El Haaza aşiretinin reisi, aynı za-

manda Allavi'nin başbakanlığı döneminde Irak savunma Bakanı) İskender Vutvut (işgalden sonraki ilk Babil valisi ve Hille'nin büyük aşiretlerinden birisinin reisi), Tevfik el Abadi Şeyh Abdullah Humaid El Yaver ve Abdullah Yaver (Irak'ın en büyük aşiretlerinden olan Şammarların önde gelen ismi Şeyh Abdullah tüm Şammarların liderinin oğludur). Bunların yanı sıra Irak Türkmen Cephesi de seçim stratejisi gereği bu listeye dahil olmuştur.

Koalisyonun başbakan adayı Eyad Allavi'dir. İşgalden sonra bir süre Irak'ın başbakanlığını yapmış olan Allavi, geçmişte Baas Partisi üyesi olmasına rağmen Saddam Hüseyin'e muhalefet etmesi nedeniyle ülke dışına kaçmıştır. Uzun süre yurtdışında yaşayan Allavi, işgalden sonra ABD'nin en yakın müttefiklerinden birisi olmasına rağmen bir süre sonra gözden düşmüştür. Başbakanlığı sırasında Irak'taki güvenlik sorunlarını sert bir yöntemle bastırmaya çalışmasına ve güçlü bir lider portesi çizmeye çalışmasına rağmen başarısız olmuş, ABD'nin tüm desteğine rağmen meclis seçimlerinde hüsrana uğramıştır. Seçim öncesi yapılan çalışmalarda Başbakan Maliki karşısında en güçlü aday gibi duran Allavi, özellikle ülkenin orta kesimindeki milliyetçi Araplar ile Sünni Arap aşiretlerinin önemli bir kısmını yanına toplayan bir koalisyon oluşturmuştur. Koalisyonun Allavi'den sonra en önemli ismi yine eski bir Baasçı olan Irak Ulusal Diyalog Cephesi lideri Salih El Mutlak'tı. Özellikle, Selahaddin, Anbar ve Diyala gibi bölgelerde güçlü olan Mutlak son dönemde yaşanan gelişmelerle önemli bir darbe almıştır. Salih El Mutlak ve bazı önemli kişilerin daha Baasçı olması gerekçesiyle seçime katılmasının yasaklanması koalisyon için sorun oluşturabilir. Koalisyonun kuruluş sürecinin sancılı geçtiği bilinmektedir. Başlangıçta 5 kişiden oluşan (Eyad Allavi, Usame Nuceyfi, Salih Mutlak, Rafi El Isavi ve Tarık El Haşimi) liderlik grubu Musul'un en önemli ailelerinden ve koalisyonun en önemli destekçilerinden birisi olan Abdullah Yaver'in de liderler grubuna girmek istemesinden sonra genişledi. Bunun sonucunda liderler grubu genişledi. Halen koalisyonun

önderliğinde yukarıda sayılan isimlere ek olarak Hüseyin Ali Şaalan, Hasan El Alavi, Tevfik El Abadi, İskender Vutvut ve Abdullah Yaver da yer almaktadır.

Koalisyon içinde yer alan partilerin durumları, tutumları ve güçlü oldukları bölgeler incelendiğinde su sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Halen Irak Parlamentosu'ndaki temsili açısından bakıldığında en büyük ve güçlü parti Allavi'nin başkanlığını yaptığı Irak Ulusal Uzlaşısı'dır. Mecliste 25 sandalyeye sahip olan parti, son vilayet meclisi seçiminde 26 sandalye kazanmıştır.

Irak Ulusal Diyalog Cephesi ise mecliste 11 sandalyesi olmasına rağmen vilayet meclisi seçimlerinde 19 sandalye kazanmıştır. Diğer Sünni gruplarla karşılaştırıldığında daha laik bir tablo çizen partinin seçime katılamaması bu koalisyonu etkileyecektir.

Koalisyonun diğer bir önemli ismi Yenilenme Listesi'nin lideri ve aynı zamanda halen cumhurbaşkanı yardımcılığı görevini yürütmekte olan Tarık El Haşimi'dir. Haşimi, önceden başkanı olduğu Irak İslami Partisi'nden ayrıldığı için listesine bağlı milletvekili yoktur. Ama vilayet meclisi seçimine birlikte katıldığı Irak Uzlaşısı Cephesi (eski ve bilinen adıyla Tavafuk) vilayet meclisi seçiminde 26 sandalye kazanmıştır.

yet meclisi seçimine birlikte katıldığı Irak Uzlaşısı Cephesi (eski ve bilinen adıyla Tavafuk) vilayet meclisi seçiminde 26 sandalye kazanmıştır.

Koalisyonun en önemli partilerinden birisi de Irak Türkmen Cephesi'dir. Kerkük ve Musul başta olmak üzere bazı vilayetlerde güçlü desteği olan parti, seçimlere ilk kez bir ittifakla girmektedir.

Irak Ulusal İttifakı

2005 yılında yapılan seçimlere birlik olarak giren Birleşik Şii İttifakı'nın halefi olan Irak Ulusal İttifakı, Irak İslami Yüksek Konseyi (İİYK), Bedr Örgütü, Sadrcılar, Fazilet Partisi ve Ulusal Reform Akımı gibi önde gelen Şii partilerin yansira çok sayıda irili ufaklı politik grubu, partiyi ve önemli isimleri içermektedir. Bu ittifakın 2005 yılındaki büyük Şii ittifakından en önemli farkı Başbakan Nuri El Maliki'nin Dava Partisi ile ona yakın bazı grupları içermemesidir. Irak Ulusal İttifakı her ne kadar mezhepçi bir görünüm vermemek için yanına bazı Sünni Arapları almış olsa da bu ittifakı oluşturan temel siyasi nosyonun Irak Şii'lerini biraraya getirerek ülkede Şii'lerin hâkimiyette olduğu bir sistem yaratmak olduğu söylenebilir. Şii Arapların çoğunlukta olduğu listede Uyanış Konseyi'nin

El Irakiye Listesini Oluşturan Parti ve Koalisyonlar

Ulusal Iraklılar Listesi
Ulusal Diyalog Cephesi (seçimden çekildi)
Ulusal Irakiyyun Topluluğu
Yenileme Listesi
Ulusal Gelecek Topluluğu
Irak Türkmen Cephesi
Irak Arap topluluğu
Irak Adalet ve Reform Hareketi
Bağımsız Ulusal kadrolar ve Seçilmiş Elitler
Bağımsız Adalet ve Sosyal Kalkınma Örgütü

Muhafazakar Orta Akımı
Bağımsız Ulusal Irak Misakı Topluluğu
Ulusal Demokratik Topluluk
Geleceğin Akımı
Ulusal Nehreyn Cephesi
Reform ve Geliştirme Ulusal Hareketi (El Hal)
Irak Ehli Hareketi
El Hayat Akımı

parçası olmasına rağmen bundan kopan küçük bir grup Sünni Arap'ın yanısıra Kürtler içinde azınlık olan Feyli'lerden bir parti (Feyli Kürtlerin Genel Ulusal Kongresi) ve Şii Türkmenlerin bazılarının destek verdiği iki parti de (Türkmeneli Partisi ve Türkmen Vefa Hareketi) bulunmaktadır. Hareketin içindeki partilerin dış ilişkilerine bakıldığında en yakın olunan ülkenin İran olduğu söylenebilir. İttifakın en önemli partisi olan İYK 1982 yılında İran'da kurulmuştur. Ayrıca Sadrcı hareketin lideri Mukta da Sadr'ın işgalden hemen sonraki İran karşıtı çıkışlarına rağmen bir süre sonra İran'a gittiği ve bu ülkenin yörüngesine girdiği söylenebilir.

İttifakın en önemli isimleri İYK'nin kısa bir süre önce partinin başına geçen başkanı Ammar El Hekim; çoğunlukla ülkenin güneyi (özellikle Necef ve Kerbala) civarında güçlü olan Bedr Örgütü lideri Hadi El Amiri; Sadr Hareketi'nin lideri Mukta da Sadr; Basra merkezli bir parti olmasına ve 2005 seçiminde bu bölgede (diğer güçlü olduğu bölge olan Nasiriye'de de aynı şekilde) başarı yakalamasına rağmen 2009'da büyük güç kaybeden İslami Fazilet Partisi'nin lideri Haşim El Haşimi, Fazilet Partisinin ruhani önderi Ayetullah Muhammet Yakubi; Irak Ulusal Kongresi lideri ve Basra'nın seçime girmesi fikrinin yasaklanması fikrinin en önemli aktörlerinden birisi olarak görülen geçmişte ABD'ye yakın olmasına rağmen şimdilerde ABD tarafından dışlanan Irak Ulusal Kongresi lideri Ahmet Çelebi; eski başbakan ve ittifakın başbakan adayı olarak gösterdiği Ulusal Reform Hareketi lideri İbrahim Cafeeri'dir.

İYK'nin önemli sorunlar karşındaki duruşları dikkate alındığında şu noktalar dikkat çekmektedir. İYK, Irak'ta aynen kuzeydeki federal bölge gibi tüm Şii vilayetlerini kapsayan büyük bir Şii federal bölgesini istemektedir. Ancak bu görüş koalisyondaki tüm partiler tarafından aynı şekilde paylaşılmamaktadır. Örneğin Fazilet Partisi ülkenin güneyinde Basra'yı merkez alan üç vilayetli bir federal sistemden yana iken Sadrcılar ve Cafeeri ülkenin gevşek bir fede-

ral yönetime sahip olmasına karşıdır. İttifakın diğer bir önemli üyesi olan Bedr Örgütü'nün kimliği ve varlığının seçime yapacağı etki ise ayrı bir tartışma konusudur. İYK ile Bedr Örgütü önceki seçimlere ayrı ayrı girmediğinden tek başlarına girdiklerinde adayların birbirlerinden oy alıp almayacağı belli değildir. Bedr Tugayları 1980lerde beri Saddam Hüseyin rejimine karşı mücadele eden Şii direnişinin en önemli simgelerinden birisi olmuştur. Bu nedenle işgalden sonra hem örgüt yapısının güçlü olması hem de tecrübesi sayesinde Irak'ta en güçlü örgütlerden birisi haline gelmiştir. Ancak, 2005'ten sonra İran'ın kaybettiği popülarite, Bedr örgütünün ve İYK'nin yerel iktidarı ellerinde tuttukları yerlerdeki başarısızlıkları ve adam kayırmacılığı bu örgüte halk nezdinde büyük bir prestij kaybetti. Buna karşılık Bedr Örgütüne bağlı kişilerin büyük bir kısmı Irak ordusu ve özellikle İYK'nin kontrolünde olan iç işleri bakanlığına bağlı birimlerde görev yapmaya başladığı için örgütün görünen yüzü ortadan kaybolmuş olmasına rağmen Irak siyasi sistemi içinde hala önemli bir güç olduğu kabul edilmelidir.

Listede yer alan en kritik unsurlardan birisi de Sadrcılardır. Sadr Hareketi'nin bu listeye ittifaka girmesinin en önemli nedenlerinin başında Maliki'ye karşı olması, ancak Dava Partisi'yle tek başına mücadele edecek kadar güçlü olmaması gelmektedir. Bu nedenle aynı 2005'teki seçimde olduğu gibi Şii İttifakı'nın içinde yer almayı tercih etmiştir. Dahası yine bir önceki seçimdekine benzer bir biçimde hareketin başbakan adayı İbrahim Cafeeri olmuştur. Bunun nedeni, Sadrcıların İYK ile yaşadığı güç mücadelesi çerçevesinde her iki grubun da diğerinin adayını başbakan olarak kabul etmek istememesidir. Böylece geçmişte Dava Partisi'nin üstlendiği işlevi bu sefer Ulusal Reform Akımı ve lideri Cafeeri üstlenmektedir. Aynı ittifakta olmalarına rağmen İYK ile Sadr hareketinin ilişkilerinin çok iyi olmadığını söylemek yararlı olacaktır. Bir kere düşünsel kökleri ve ideolojik duruşları birbirinden büyük ölçüde farklıdır. ISCI Ayetullah Bakr El Hekim'i izlerken Sadrcı

hareketin temelinde Muhammet Bakr Sadr ve sonrasında Muhammet Sadık Sadr bulunmaktadır. Bugünkü taklit mercilerine bakıldığında ise İYK'nin Ali Sistani'ni, Sadrcılar Kazim El Hairi'nin izinden gittiği görülmektedir. Öte yandan, Sadr hareketi Irak içindeki alt sınıf ve orta sınıfa dayanırken İYK'nin kadrolarının çoğu İran'daki sürgün sırasında oluşturulmuş durumdadır. 2003'ten sonra ABD'yle veya Sün-nilerle olduğu kadar hatta bazen daha da fazla birbirleriyle mücadele eden iki hareketin en sıcak çarpışması ise Mart 2008'de gerçekleşen ve Başbakan Maliki'nin Basra'da Sadrcılara karşı yürüttüğü operasyona Bedr örgütüne bağlı milislerin de katılması olmuştur. Tüm bunlara rağmen yukarıda belirtilen ana nedene ek olarak Sadrcı hareketin bu ittifakın içinde olmasının nedeni olarak üç olgu daha gösterilebilir. Birincisi, ittifakın oluşumunda her iki örgütü de yakından destekleyen İran'ın oynadığı rol, ikincisi seçime tek başına girmenin yarar getirmeyeceğinin farkında olmaları, üçüncüsü de

Maliki ve Sünni Araplara karşı bu iki hareketin birbirine ihtiyacı olmasıdır.

Hareketin diğer bir önemli partisi Fazilet 2003'te Basra'da kurulmuştur. Hareketin ruhani lideri Ayetullah Yakubi, Irak Şiiileri arasında Sadrcı ekole yakın olanlardan birisidir. 2005 seçimini de Birleşik Irak İttifakı'yla birlikte giren Fazilet Partisi 2007'de kendisine yeterince yer verilmediği için ittifaktan ayrılmıştır. Ancak, 2009 yerel seçiminde Basra'da uğradıkları büyük yenilgi onları yeniden Şii ittifakıyla birlikte seçime girmeye itmiştir.

Üzerinde durulması gereken son önemli parti ise Ulusal Reform Hareketi'dir. Bu hareketin lideri ve koasliyonun başbakan adayı olan İbrahim Caferi uzun bir süre boyunca Irak İslami Dava Hareketi'nin en önemli isimlerinden birisi olmuştur. İbrahim Caferi 2005 Ocak ayında yapılan seçimden sonra başbakanlık görevini yürütmüştür. 2005 yılında artan şiddet dalgasının

Irak Ulusal İttifakını Oluşturan Parti ve Oluşumlar

Irak İslami Yüksek Konseyi
Ahrar (Özgürler) Kitleleri
Bedr örgütü
Ulusal Reform Akımı
Irak Ulusal Kongresi
İslami Fazilet Partisi
Devlet Partisi
Anbarı Kurtarma Meclisi
Hamit Ferhan El Haiz
Irak Anayasal Hareketi
El Duat El Ahrar
Irak'ta Hizbullah Hareketi
İslami Irak Kalkınma Partisi
İslami Seyyid Şüheda Hareketi
Irak'ta İslami Hareketi
İslami Öncü Partisi

Irak İslami Çaba Örgütü
İslami Akım
Birleşik Demokratik Irak Meclisi
Bağımsız Kolektif Kitle
Bağımsız Ulusal Kitle
Adalet ve Birlik Topluluğu
Irak'ın Geleceği Topluluğu
İslami Dava Örgütü/ iç Örgütü
Feyli Kürtlerin Genel Ulusal Kongresi
Demokratik Ulusal Parti
Irak Temizlik ve Yükselme Partisi
Eh Ahvar Mücahitleri-Hizbullah
Akademisyenler Kitleleri
Irak Özgürleri
Türkmen Vefa Hareketi
Türkmenli Partisi

sorumlusu olarak gösterilen Caferi'nin üzerindeki baskılar neticesinde 2005 Aralık ayında ki seçimden sonra başbakanlığı aynı partiden Nuri el Maliki almıştır. (Caferi'nin başbakanlığı bırakmak zorunda kalmasında Kürt gruplarla yaşadığı sorunlar ve Kerkük konusundaki tavrının da önemli rol oynadığının altı çizilmelidir.) 2009 yerel seçimine yeni kurduğu Milli reform Hareketiyle katılan Caferi bazı bölgelerde önemli başarılar elde etti. Ancak bu başarılar çok uzun ömürlü olmadı. Özellikle Babil ve Kadisiye'deki teşkilatı kendisinden ayrılarak yeni bir parti kurdu. Bu seçimde Şii ittifakının başbakan adayı olarak gösterilmesine en önemli neden gücü ve siyasi karizması olmaktan öte tecrübeli oluşu ve farklı grupların üzerinde anlaşabileceği nadir isimlerden olmasıdır.

Kürt Partiler ve İttifakları

Iraklı Kürt partiler ayrı listeler halinde seçime girmelerine rağmen büyük bir kısmının merkezi hükümete bakışı ve Irak'ın genelindeki siyasete yaklaşımları benzerdir. 2005 yılında yapılan genel seçime sadece iki Kürt listesi katılmasına rağmen bu seçime en az 4 ana listenin katıldığı ve bazı partilerin de diğer listeler veya ittifaklar içinde girdiği görülmektedir. Bu durum büyük ölçüde Temmuz 2009'da yapılan bölgesel parlamento seçiminde açığa çıkan siyasi mücadelenin uzantısı olarak görülmektedir. Nitekim her bir listenin gündeminde asıl olarak iki ayrı yaklaşım bulunmaktadır. Partiler bir yandan kuzeydeki bölgesel yönetimin içindeki gelişmeler ve buradaki mücadeleleri çerçevesinde seçime

yaklaşırken diğer yandan Irak'taki genel siyaset ve merkezi hükümet ile federal hükümet arasındaki ilişkiler bağlamında siyaset üretmektedir. Bu nedenle her bir partinin seçim sloganlarında ve vaatlerinde her iki konu başlığı da ele alınmaktadır. Aşağıda Kürtlerin önemli listeleri ve seçime ilişkin yaklaşımları bulunabilir.

-Kürdistan İttifakı Listesi

Uzun yıllardır Kuzey Irak'taki siyasi yapıyı kontrol eden iki ana parti olan KDP ve KYB'nin başını çektiği bu liste Kürt gruplar arasındaki en güçlü listedir. Temmuz 2009'da kuzeyde yapılan bölgesel seçimlerde oyların %70'e yakını alan iki partinin oluşturduğu ittifak genel seçimde de Kürtler arasında yine en şanslı listedir. Halen Irak Parlamentosu'nda 53 sandalyesi bulunan ittifakın önümüzdeki seçimde bu sayının altına düşmesi beklenmektedir. Bölgesel yönetimin başkanı Mesut Barzani ve Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin liderliğini yaptığı KDP ve KYB'nin yanı sıra çok sayıda küçük partiyi de içermektedir. Bu listenin seçim programına koyduğu temel hususlar diğer Kürt listeleri gibi kuzeydeki yerel siyasete ve merkezi hükümet-bölgesel hükümet ilişkileri hakkındadır. Bu çerçevede, listenin öne çıkarttığı hususlar şöyledir. Yerel siyasete ilişkin olarak, sulama ve baraj projeleriyle tarımsal üretimi artırmaya ve sürekli eleştirildiği yolsuzlukların giderilmesine vurgu yaparken; genel siyasete ilişkin olarak Kerkük'ün kuzeydeki bölgesel hükümete bağlanmasını içeren 140. Maddenin uygulanması, kuzeyde çıkarılan petrolün gelir-

Kürdistan İttifakı Listesini Oluşturan Parti ve Oluşumlar

Kürdistan Demokratik Partisi
Kürdistan Yurtseverler Birliği
Irak Kürdistan'ında İslami Hareket
Kürdistan Demokratik Sosyalist Partisi
Bağımsız Emekçiler Partisi
Kürdistan Komünist Partisi Irak Kolu
Türkmen Liberaller Cemiyeti

Kürdistan Demokratik Milli Birliği
Kürdistan İşçi ve Emekçi Partisi
Kürdistan Emekçiler partisi
Erbil Türkmen Listesi
Türkmen Kardeşlik Partisi/Irak
Kürdistan Halkı için Demokratik Hareketi

lerinin bu bölge tarafından kontrol edilmesi, merkezi hükümet ile bölgesel hükümet arasındaki ilişkilerin konsensüse dayanan bir politika doğrultusunda sürdürülmesi, güvenlik güçlerinin modern teçhizat ve eğitimlerle eğitilmesini, serbest piyasa ekonomisini savunmaktadır.

-Goran Listesi

KYB'den koparak oluşan ve 25 Temmuz seçimlerinde beklenenin üzerinde bir oy alan Goran Hareketi Süleymaniye kökenli bir harekettir. KYB'nin eski genel sekreteri olan Nevşirvan Mustafa'nın liderliğindeki hareket Kuzey Irak'taki antidemokratik uygulamalar ve yolsuzluklara karşı halkın tepkisinden doğmuştur. Kürtler arasında gün geçtikçe daha fazla destek kazanan Goran Hareketi'nin seçime ayrı bir listeye katılması kuzeydeki yerel siyasetin Irak geneline de yansıdığını göstermektedir. Asıl olarak Süleymaniye, Kerkük ve Diyala vilayetlerinde güçlü olan Goran Hareketi'nin temel vurguları ise demokratikleşme, bütçede şeffaflık, idari reformlar, partilerin silahsızlanması, sivil toplumun geliştirilmesi ve siyasette partilerin etkilerin azaltılmasıdır. Merkezi hükümet ile bölgesel hükümet arasındaki sorunlara ilişkin olarak ise sorunların anayasaya göre ve barışçı ve demokratik bir şekilde çözülmesi; peşmergelerin statüsünün iyileştirilmesi, bölgesel yönetimin Irak'ın karayolu, demiryolu ve petrol gibi sektörlerde merkezi hükümetle eşit paylar almasını savunmaktadır.

-Kürdistan İslami Birliği Listesi

1990'lı yıllardan beri Kuzey Irak'taki siyasi arenanın önemli figürlerinden birisi olan Kürdistan İslami Birliği, KDP ve KYB arasında mücadelenin olduğu dönemlerde bölgenin üçüncü büyük gücü olarak gösteriliyordu. 2005 seçimine de ayrı bir listeye katılan parti 5 milletvekili kazanmıştı. Bölgede son yapılan meclis seçiminde 4 sandalye kazanan parti daha çok Duhok bölgesinde güçlüdür. Selahattin Bahattin'in başkanlığını yaptığı ve kuzeydeki bölgesel meclis içinde dört sandalyesi bulunan liste önceki seçime de Kürt partilerin kurmuş olduğu ittifaktan ayrı katılmıştı. Bu seçimde

Irak parlamentosunda 5 milletvekilliği kazanan listenin vurgu yaptığı konular demokratik bir otoritenin kurulması, yolsuzlukla mücadele, NGO'ların desteklemesi, basın özgürleştirilmesi, yargının siyasi partilerin etkisinden uzaklaştırılması, kuzeydeki bölgesel yönetim içinde askerliğin zorunlu hale getirilmesi, güvenlik güçlerinin içine siyasi etkinin sokulmasının engellenmesi, petrolün dışında kaynakların bulunarak bölgesel yönetimin ekonomisinin güçlenmesi, şehirlerde içme suyu ve kanalizasyon sisteminin geliştirilmesi, sağlık sisteminin düzeltilmesi ve istihdam sorunlarının çözülmesidir.

-Kürdistan İslami Grubu

Liderliğini Ali Bapir'in yaptığı ve bölgesel mecliste 4 sandalyeye sahip olan liste ulusal çapta bir seçime ilk kez tek başına katılmaktadır. Bundan önceki seçime büyük Kürt koalisyonu içinde katılan partinin 1 milletvekili bulunmaktaydı. Bu listenin asıl vurgusu şeriatla çelişen yasaların değiştirilmesi yoluyla dini kuralların savunulmasını, faizin yasaklanması ve İslami kimliğin güçlendirilmesidir. Öte yandan, 140. maddenin uygulanması, federal sistemin konsensüse dayalı bir şekilde uygulanması, peşmergenin düzenli ordu haline gelmesi, partilerin etkilerinden çıkartılması, yolsuzlukla mücadele gibi konuları savunmaktadır.

Irak Ulusal Uzlaşısı

Eski adı Irak Uzlaşısı Cephesi veya Tavafuk olan partinin uğradığı bölünmelerden sonra uzantısı olarak kabul edilebilecek bir Sünni koalisyonudur. Koalisyon kendisini laik olarak tanımlasa da en önemli ögesinin Irak İslami Partisi olması ve diğer üyelerinin de pek laik partiler olmaması nedeniyle Sünni İslamcı koalisyon olarak kabul edilebilir. Bu koalisyonun en önemli partileri Irak İslami Partisi (İİP), Ulusal Aşiretler Birliği Irak Ulusal Projesi ve Türkmen Adalet Partisi'dir. Partinin özellikle Diyala ve Selahaddin vilayetlerinde etkili olduğu biliniyor. Nitekim son vilayet meclisi seçimlerinde Uzlaşısı Cephesi diğer vilayetlerdeki büyük kaybına rağmen bu vilayetlerde görece olarak daha az kayıp yaşamıştı.

Bu koalisyonun ne önemli partisi İİP'dir. Eski meclis başkanı Mahmut el Meşhadi'nin istifasından sonra Irak Ulusal Diyalog Konseyi'nin daha sonra da cumhurbaşkanı yardımcısı Tarrık El Haşimi'nin Tavafuk'tan ayrılması partinin hızla zayıflamasına neden oldu. Buna rağmen Partiler arasında en güçlüsü Irak İslami Partisi'dir. Partinin önde gelen isimleri meclis başkanı Eyad El Samarraı ve partinin lideri Usame Tikriti'dir. Kuruluşu 1960'lara kadar giden İİP, 2005 Aralık seçiminde 44 sandalye kazanan Uzlaşma Cephesi'nin üyesiydi. Halen mecliste 25 sandalyeye sahip olan İİP, vilayet meclisi seçiminde ise 27 sandalye kazanmıştı.

Diğer bir önemli parti ise Halit El Barai'nin liderliğini yaptığı Irak Hakları Ulusal Topluluğu bu parti vilayet meclisi seçimine Irak Uzlaşma Cephesi'nin bir parçası olarak girmiş ve 32 sandalye kazanmıştır. Sünni İslamcı lider Adnan El Duleymi'nin kurduğu Irak Halkı Konferansı adlı partinin devamı niteliğindeki parti Duleymi'nin hastalanması ve Tavafuk'un geçirdiği değişim sürecinde ismini değiştirmiş ama yine aynı blokta kalmıştır. Ulusal Aşiretler Birliği (Bağdat, Diyala, Hilla'nın kuzeyi ve Ramadi'de önde gelen aşiretlerden oluşmaktadır. Bunlar arasında özellikle Bağdat civarındaki Cubburilerin destek vereceği düşünülmektedir.) Irak Ulusal Projesi (Halit El Dırırh, bunlarda Ramadi, Bağdat civarı, Diyala ve Tikrit'te etkili) Bu koalisyonda yer alan Türkmen Partisi ise Musul, Kerkük ve Diyala vilayetlerinde etkili olan Türkmen Adalet Partisi'dir.

Irak Ulusal Uzlaşmasını Oluşturan Parti ve Oluşumlar

Irak İslami Partisi
Bağımsız Aşiretler Ulusal Topluluğu
Irak Türkmen Adalet Partisi
Irak Halkları Ulusal Topluluğu

Irak'ın Birliği

Irak'ın Birliği koalisyonu çok sayıda küçük grup ve parti ile birlikte bazı önemli isimleri içermektedir. Yukarıda tam listesi sunulan oluşumun en güçlü partileri Irak Anayasal Partisi (Cevad Bolani), Irak Uyanış Konseyi (Ahmet Ebu Rişa), Cumhuriyetçi Parti (Saad al-Canabi) Abdülgaffur Samarraı (Sünni Vakfı Başkanı ve Irak Misak Topluluğu lideri) Irak'ın Birliği Birleşmesi (Nehru Abdülkerim), Irak Keramet Cephesi (Abu Azzam al-Tamimi Anbar'da eskidirenışçi gruplarla ilişkili bir yerel lider) gibi partilerle Sadun El-Dulaymi (eski savunma bakanı), Ali Baban (eski bakanlardan) Yusuf al-Habubi gibi önde gelen kişilerden oluşmaktadır.

Koalisyonun temel çizgisi kendisini mezhepçilikten uzak milliyetçi bir çizgide tanımlamasıdır. Başlangıçta özellikle Ebu Rişa ve Cevad Bolani'nin isimleri Maliki'nin Kanun Devleti Koalisyonu ile birlikte geçmesine rağmen bakanlıklar konusunda bir anlaşmazlık yaşandığı için ayrı bir liste oluşturmuşlardır. Koalisyonun lideri durumundaki Cevad Bolani daha önce Ahmet Çelebi'nin Irak Ulusal Kongresi'nin yanı sıra Sadrcı Hareket ve Fazilet Partisi ile çalışmasına rağmen bu partilerden ayrılmış, göreceli ilımlı bir Şii siyasetçidir. Fakat koalisyonun en önemli destekçileri durumundaki Ahmet Ebu Rişa ve Abdülgaffur El Samarraı Sünni Arap'tır. Ahmet Ebu Rişa Anbar vilayetinde El Kaide'ya karşı yürütülen operasyonlarda büyük bir rol üstlenen Uyanış Konseyi'nin en önemli parçalarından birisiyken, Abdülgaffur Samarraı önceden Müslüman Din Adamları Birliği ve Sünni Vakfı Başkanlığı yapmış önde gelen bir isimdir. Koalisyon bu üçlüyü bir araya toplayarak mezhepçi olmadığı görüntüsünü vermeye çalışmaktadır. Ayrıca eski Savunma Bakanı Sadun El Duleymi ve eski direniş önderlerinden Ebu Azzam El Tamimi gibi isimlerle birlikte güvenlik sağlayacak bir parti oluşturma izlenimi çizmeye çalışmışlardır. Partinin en güçlü olduğu bölge Anbar vilayetidir. Ayrıca, Bolani'nin Vasit Vilayeti'nde vilayet meclisi seçimlerinde 3 sandalye kazandığı ve ocak ayında yapılan seçimin en sürpriz ismi olan Yusuf El Habubi'yi

barındırması bazı Şii vilayetlerinde oy kazanabileceğini göstermektedir. Eski bir Baasçı olan ve Kanun Devleti Koalisyonu'nun Şiilerin çoğunlukta olduğu diğer tüm vilayetlerde birinci çıkmasına rağmen Kerbala'da en yüksek oyu alan Habibi bu koalisyonu güçlendiren isimlerden birisidir.

Seçime çok sayıda parti ve koalisyonun katılımının en önemli nedeni hiçbir partinin tek başına yeterince güçlü olmamasıdır. Bundan önceki meclis seçimlerine de partilerin koalisyonlarla katıldığı dikkate alındığında her bir partinin potansiyel oyunu ve milletvekili sayısını hesaplamak kolay görünmemektedir. Bununla birlikte vilayet meclisi seçimleri baz alındığında en güçlü siyasi partinin Başbakan Maliki'nin Dava Partisi olduğu söylenebilir.

Ancak bu partinin bile ülke çapındaki oy oranı %20'ler civarındadır.

Irak siyasetinde önde gelen aktörlerin seçime ilişkin beklentilerini ise şu şekilde özetleyebiliriz

b. Şiilerin Seçime İlişkin Beklentileri

Tüm Irak içinde en güçlü destek Şii partilerin elindedir. Aslında bu olgu son derece doğal ve basit bir aritmetiğin ürünüdür. Yapılan tahminlere göre Irak nüfusunun yaklaşık %60'ı Şii Araplardan ibaret olduğu için Şii Arap partilerin oy potansiyelinin yüksek olması normaldir. Ayrıca bazı Sünni Araplar Şii partilere oy vermelerine rağmen Şiiler Sünni partilere oy vermemektedir. Bu durum ne olursa olsun önümüzdeki dönemde de Irak meclisinin bü-

Irak'ın Birliği Koalisyonunu Oluşturan Parti ve Oluşumlar

Irak'ın Birliği
Irak Cumhuriyetçi Topluluğu
Irak Sahva Kongresi
Irak Misak topluluğu
Bağımsız Ulusal Yol
Irak Demokratik Ulusal İttifakı
Demokratik Toplum Hareketi
Bağımsız Irak Topluluğu
Tek vatan Kitleleri
Irak Öğrenci ve Gençler Ulusal cephesi
Demokratik Özgür Irak Birliği Topluluğu
Kalkınma ve Barış Irak Kitleleri
Ulusal Adalet ve Kalkınma Cephesi
Halk Akımı
Irak Ulusal Tutum Hareketi
Irak Ümit Partisi
Ulusal Değişim Projesi
Cenan Mübarek
Dr. Abbas Dieyç El Mamuri
Birleşmiş Irak Meclisi

Irak'ın Saygınlığı Cephesi
Irak Sosyal Hareketi
Irak İçin Toplanma
Birleşik Ulusal Akım
Fazıl El Lami
Şeyh Raim Ebu Cari Muin El Saadi
Değişim Güçleri Oluşumu
Birleşmiş Cephe
Bağımsız Ulusal Akım
Demokratik Kasımcı Topluluğu
Ulusal Egemenlik Kitleleri
Parti ya da Oluşum
El Hilal
Irak Ulusal Hareketi
Bütün Irak Kitleleri
Evlatlarımız Kitleleri
Irak Ulusal Uğraşı Birleştirme Heyeti
Irak Ayan Meclisi
Irak Bizim için Övgü Kaynağıdır Topluluğu

yük ölçüde çeşitli Şii Arap ittifakları tarafından kontrol edilmeye devam edileceği gerçeğini ortaya çıkartmaktadır. Fakat Şii Arapların nüfus desteği ve örgütlenme gücü daha yüksek olmasına rağmen bu seçim öncesinde bölünmüş olmaları onların gücünü azaltmaktadır. Önceki seçimlere bir arada giren ve böylece en güçlü bloku oluşturan Şii Arapların görece bir zayıflama dönemine girdiği söylenebilir. Şii Araplar siyasi partilerin ya da oluşumların sayısı baz alınarak bir değerlendirme yapıldığında Irak'ın en dağınık grubu haline gelmişlerdir. Seçime iki ayrı listede toplanarak girmelerine rağmen siyasi temeldeki bölünmenin her geçen gün daha güçlü hale geldiği, son dönemde yaşanan birleşme görüntüsünün siyasi bir birliktelikten ziyade birbirleri arasındaki güç mücadelesi ve Baasçılara karşı kazanımlarını korumak için zorunluluktan yaptıkları seçim ittifakları olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. *(Şiiilerin seçime ilişkin beklentileri, Bağdat ve Güney Irak'ta yürütülen saha araştırmasına dayanılarak ORSAM Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Veysel Ayhan tarafından hazırlanan "Irak Seçimleri Öncesi Şii Kökenli Parti ve Seçmenlerin Politik Davranışlarının Analizi" başlıklı ORSAM raporunda detaylı olarak ele alınmıştır)*

c. Sünni Arapların Seçime İlişkin Beklentileri
Irak'ta yapılan ilk seçimlere katılmayan, ikinci seçimlere ise dağınık ve iyi örgütlenememiş bir halde giren Sünni Araplar vilayet meclisi seçimleri sonuçlarından sonra genel seçime daha örgütlü bir şekilde girmek için çalışmalarını başlatmıştır. Ancak Sünni Arapların da diğer partilerin uğradığı bölünmüşlükten kurtulmuş olduğu söylenemez.

Aslında Sünni Araplar kavramı belirsiz bir kavramdır. Aynen Şii Araplarda olduğu gibi Sünni Arapların da birçoğu için mezhepten daha önemli kavramlar bulunmaktadır. Sünni Arapların çoğunda aşiret kimliği, Arapçılık, Baasçılık ya da ideoloji veya bireysel çıkarlar mezhepsel çıkarlardan daha önemlidir. Ancak Irak'ın geri kalanında olduğu gibi işgalden sonra Sünni Araplar arasında da bazı bölgelerde dini akım-

lar güçlenmeye başlamış ve hatta mezhepçi eğilimler gelişmiştir. Ancak, son vilayet meclisi sonuçlarının da gösterdiği gibi, mezhepçi veya dinci eğilimleri olan İslami Parti ve yandaşları gerilemiştir. Buna karşılık, özellikle Anbar, Musul ve Diyala'da aşiretçi eğilimlerin güçlenmeye başladığı görülmüştür.

Sünni Arapların oluşturduğu siyasi hareketler bu seçime temelde üç ittifak içinde girmiştir. Bu ittifaklardan birincisi ve en büyüğü El İrakkiye Listesi'dir. Listenin başı ve başbakan adayı olan Eyad Allavi Şii olmasına rağmen Baasçı kimliğiyle ön plana çıkmaktadır. Listenin diğer önde gelen hareketleri içinde Musul'daki Hadba Koalisyonu'nun en önemli unsuru olan Nuceyfi kardeşler ve Şammar aşiretleri, eski Baasçı partiler, büyük aşiretler ve Irak İslam Partisi'nin başını çektiği Tavafuk'un önde gelen birtakım isim ve oluşumları yer almaktadır. İkinci büyük ittifak önceki seçimlere göre güç kaybetmiş olmasına rağmen hala Selahattin ve Diyala'da güçlü olan eski adıyla Tavafuk resmi adıyla Irak Ulusal Uzlaşısı'dır. Önemli ölçüde güç kaybetmiş olmalarına rağmen Irak İslam Partisi ve Bağımsız Aşiretler Topluluğu gibi önemli oluşumları barındıran bu ittifakın Sünni Araplar arasında dini eğilimleri ağır basan kişileri kendisine çekmesi olasıdır. Üçüncü önemli grup ise İçişleri Bakanı Cevat Bolani ile birlikte ittifak kuran Irak'ın Birliği Topluluğu'nun içinde yer almaktadır. Anbar'daki önemli aşiretleri barındıran ve Sahva'nın en önemli kanatlarından birisini de içeren bu toplulukta ayrıca Sünni Vakfı Başkanı Abdülgaffur El Samarraı de bulunmaktadır.

Farklı gruplardan seçime giren Sünni Arapların toplamda ne kadar milletvekili çıkartabileceği ve yeni mecliste nasıl bir denge oluşabileceği konusunda şunlar söylenebilir. Sünni Arapların çoğunlukta ya da güçlü olduğu yerler dikkate alındığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: Musul 31, Selahattin 12, Kerkük 12, Diyala 13, Anbar 14, Bağdat 68, Babil 16, Basra 24 milletvekili çıkartacaktır. Elbette Basra, Babil ve Bağdat gibi şehirlerde Şiiilerin büyük bir

gücü vardır. Ancak, Sünni Arapların ya da bir diğer algılama biçimiyle milliyetçi Arapların bu vilayetlerde milletvekili çıkarma şansı vardır. Vilayet Meclisi seçimlerindeki sonuçlara göre El İrakıye Listesini oluşturan partiler yaklaşık Basra ve Babil'de %10 ve Bağdat'ta ise % 20 civarında oy almışlardır. Bu nedenle, bu üç vilayetten toplamda 15-20 civarında milletvekili alabilecekleri söylenebilir. Diğer taraftan, Diyala ve Selahattin'den 10'ar Anbar'da 14, Kerkük'te 4, Musul'da ise 20 civarında milletvekili çıkarılması beklenebilir. Böylece farklı parti ve listelerden toplamda 75-80 civarında Sünni Arap ya da milliyetçi Arap seçilmesi olasılığı bulunmaktadır.

Sünni Araplar, işgalden sonra dışlanmalarına rağmen bugün tekrar Irak'ta kilit bir siyasi rol üstlenme şansı bulmuştur. Eğer bir sürpriz olmazsa hangi kanattan olursa olsun Irak parlamentosunda Şii Araplardan sonra en önemli güç haline gelebileceklerdir. Bu da birlikte hareket etmeleri ve kritik konularda eşgüdümlü davranmaları halinde Sünni Arapların önümüzdeki dönemde Irak parlamentosunda önemli roller üstlenmeleri beklenebilir. Özellikle, Kerkük'ün statüsü, tartışmalı bölgeler, federalizm, petrol yasası ve Baasçıların sisteme yeniden entegrasyonu gibi konularda önemli direnç noktaları oluşturması beklenebilir. Ancak, Sünni Arapların çeşitli koalisyonlar içinde bulunması ve bu koalisyonların muhtemelen seçimden sonra dağılacak olması Sünni Arapların gücünü etkileyecektir. Bunun da ötesinde henüz bir birleşik liderlik oluşturamayan Sünni Araplar arasında liderlik mücadelesinin yeniden ortaya çıkması aşiret reisleriyle Baasçıları, milliyetçilerle İslamcılarını karşı karşıya da getirebilir. Bu noktada Sünni Arapların geleceğini belirleyecek konuların başında diğer aktörlerle mücadeleleri gelecektir. Örneğin, kuzeyde özellikle de Musul ve Kerkük civarında Kürtlerle Sünni Araplar arasında yaşanabilecek gerginliklerin bir birleştirici rolü olması beklenebilir. Ya da Şii Araplar tarafından sistematik olarak sistemin dışında tutulmaya yönelik bir politika geliştirilirse yine benzer bir durum yaşanabilir.

Fakat, her halükarda Irak siyasetinin karmaşık yapısı dikkate alındığında Sünni Arapların önümüzdeki dönemde de ciddi bir bocalama içinde olacağını söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

d. Kürtlerin Seçime İlişkin Beklentileri

ORSAM tarafından Irak genel seçimleri öncesi siyasi atmosfere ilişkin yürütülen saha çalışması kapsamında Erbil, Kerkük ve Süleymaniye'de görüşmeler yapılmıştır. Bu bölümde yer alan değerlendirmeler görüşmelerde elde edilen verilere dayanmaktadır. Bu görüşmeler ile Kürtlerin Erbil, Duhok Süleymaniye, Kerkük, Musul ve Diyala vilayetlerinde seçimin Kürt gruplar üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Saha araştırması sonucunda varılan sonuç; Kürt grupların önümüzdeki seçime ilişkin hazırlık ve beklentileri ile seçim sonrası olası tavırlarının iki temel düzlemde ele almamız gerektiğidir. Bu iki temel düzlemi şöyle sıralamamız doğru olacaktır. Seçim sonucunda Irak genel siyasetinde ortaya çıkacak olan denge ve Kürtlerin bu denge içindeki yeri; seçimin Kürtler arasındaki güç mücadelesine etkisi.

Seçimin Irak'ta Yaratacağı Yeni Siyasi Denge ve Kürtlerin Bu Denge İçindeki Olası Yeri

2003 yılında Irak işgal edildiğinden bu yana Iraklı Kürt grupların ülkedeki genel siyasi dengeye çok önem verdiği ve bu dengenin oluşmasında çok önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Çünkü Bağdat'ta yer almak, Kürtlerin savaş sonrası elde ettiği kazanımların yasallaştırılmasının, kurumsallaştırılmasının, uygulanmasının ve meşrulaştırılmasının temel yoluydu. Iraklı Kürtler başta Irak Meclisi içindeki sayısal konumlarıyla ve bu sayılarını yekpare olarak kullanma becerileriyle hükümetin ve önemli yürütme kurumlarının oluşmasında çok önemli bir rol oynamıştı. Tabi, bunun en önemli nedenlerinden birisi seçimin gerçekleştiği 2005 yılının özel koşullarıydı. Sünnilerin dağınık olması, Kürtlerin seçmenlerini ve sandıklarını belli bir disiplin, program ve örgütlenme dâhilinde kontrol etmeleri mecliste nüfuslarının ötesinde bir sayıya sahip olmalarına neden olmuştu. Ayrıca Şiiilerin o dönemde Sünnileri

daha fazla dışlama isteği, ABD'nin baskısı, kararların alınmasında 2/3 çoğunluk aranması gibi hususlar Kürtlerin sadece meclisteki temsil oranının yüksek olmasını değil, aynı zamanda meclisin işleminde, kanunların çıkmasında ve cumhurbaşkanının (başkanlık konseyinin) veto yetkisi sayesinde hemen her siyasi kararın çıkarılmasında etkin rol oynamalarını sağlamıştı. KDP-KYB ittifakının (Kürdistan Listesi-KL) 53 sandalyesine ek olarak Kürdistan İslami Birliği'nin (KİB) 5 sandalyesiyle birlikte Kürt gruplar toplamda 58 sandalye ile Irak meclisinde %20'den biraz fazla bir orana sahip olmuştu. Kürt analizci ya da milletvekilleriyle yaptığımız görüşmelerde bu rakamın önümüzdeki seçim sonucunda toplamda 60-65 olabileceği belirtilmiştir.²³ Sonuç itibarıyla Kürt grupların toplamda çıkartacakları milletvekili sayısı bir önceki seçime göre bir artma gibi görünse de Irak meclisindeki sandalye sayısının artışıyla karşılaştırıldığında maksimum sayının dahi meclisteki temsil oranında küçük bir azalmaya yol açacağı görülmektedir. Buna ek olarak, önceki mecliste 53 milletvekili bulunan KDP-KYB ittifakının bu seçimde 39-49 arasında milletvekili çıkartabilecektir. Bu çerçevede bakıldığında iki partinin yeni mecliste ortalama 45 milletvekiline sahip olacağını ve bunun da bir önceki döneme göre çok büyük bir fark yaratmayacağı söylenebilir. Çünkü milletvekili çıkartması beklenen KL, Goran Listesi ve KİB gibi partilerin mecliste Kürtler için önemli konularda birbirlerinden önemli bir farkları yoktur. Farklı oldukları noktalarda ise sorun, birbirlerinden farklı görüşleri savunmaları değil tersine temel direnç noktalarında (peşmergenin statüsü, petrol yasası, 140.madde gibi) neden ilerleme kaydedilemediğidir. Kürt grupların kendi aralarındaki farklılıkların iç politikalarına ve kendi yönetimlerine yönelik olduğu söylenebilir. Ancak yine de seçim öncesi süreç ve seçime gidiş biçimleri çok önemli bir olgunun altının çizilmesini gerektirmektedir. Aralarındaki farklar iç politikadan kaynaklanmasına rağmen genel seçimde bir araya gelip ortak bir cephe ve liste kuramamışlardır. Yani, iç politikadaki ayrımları

eskisi gibi içe dönük bir mücadele olmakla kalmamakta, yavaş yavaş ülke genelindeki siyasete doğru genişlemektedir.

Kürtlerin Seçimden Beklentileri Nelerdir?

Iraklı Kürtlerin seçimden beklentilerini üç maddede ele almak mümkündür. Birincisi Kürt halkı seçimden çok fazla bir şey beklememektedir. Birçoğu için asıl seçim 25 Temmuz'da yapılmıştı. Bu seçimin kendilerini ilgilendirmediğini düşünenlerin sayısı hiç de az değildir.²⁴ Ancak, farklı listelerin seçime girmesi ve aralarında kıyasıya bir rekabet olması bazı kişilerde Bağdat'taki mücadele için değil ama birbirleriyle mücadele için seçimi anlamlı kılmaktadır.

İkinci madde konunun partiler bağlamında ele alınmasıdır. Elbette partiler için Bağdat'ta güç sahibi olmak, Irak siyasetini etkilemek ve meclisteki güçleri sayesinde Bağdat ve kendi bölgelerindeki taraftarlarını artırmak (çeşitli atamalar ve güç odaklarının oluşturulması yoluyla) istemektedirler. Ancak, partiler bu seçimi sadece Bağdat'taki güç mücadelesinin değil, aynı zamanda içerideki güç mücadelesinin bir uzantısı olarak görmektedir.

Kürt grupların asıl beklentileri ise (özellikle KDP ve KYB'nin) Bağdat'taki güç dengesi içinde yer alarak önceki dönemde elde edilen kazanımları korumak (anayasadaki ayrıcalıklar ve federal bölge); geçen dönemden yarım kalan projelerini tamamlamak (tartışmalı bölgeler, Kerkük vs.); merkezde kendilerine karşı bir güç oluşmasını (petrol yasası, Kürtlere bütçeden ayrılan para, aleyhlerindeki yasaları) engellemektir. Bu nedenle Kürt gruplar mümkün olduğunda çok milletvekili elde ederek;

- Hükümetin oluşumunda kilit rol oynamak,
- Cumhurbaşkanlığı makamını yeniden elde etmek,
- Meclis çalışmalarına yön vermek,
- Kürtlerin Irak siyasetinin temel ittifak ve denge unsurlarından birisi olduğunu göstermek istemektedir.

Böylece dışlanmış ve çevrede kalmış bir güç olarak kendileri direnme noktalarına geçmek yerine merkezden karar verici olarak yer almak isteyeceklerdir.

Bu nedenle, Kürtlerin özellikle de hala en etkin ve büyük liste olan KL'nin yeni hükümet içinde yer almak istemesi kaçınılmazdır. Ama Goran ve İslamcı partiler muhalefette kalabilirler. İslamcılar muhalefette kalarak olumsuz gelişmelerden etkilenmeyerek ama oylamalarda desteklerini satarak KL'nin hükümette olmasından yarar sağlayabilir. Goran ise muhalefette kalarak KL'nin merkezi hükümet ile çatışmasını ve istediklerini elde edememesini kuzeydeki iç politikada kullanmak isteyecektir. Yani, Kürtler arasında grupların meclisteki beklentileri ve tavırları farklı olacaktır. Kürtlerin merkezdeki pozisyonlarını ve stratejik çıkarlarını belirleyecek en önemli meselelerden birisi cumhurbaşkanlığı olacaktır. Bu makam sembolik gibi görünebilir. Ama geçen yılların da gösterdiği gibi Kürtlerin zorda kaldığı durumlarda güvenebilecekleri en önemli kurum cumhurbaşkanlığıdır. İlk dönemde siyasetin etnik ve mezhepsel bir denge üzerine ve uzlaşma esasında örgütlenmesinin en açık örnek ve sonuçlarından birisi başkanlık konseyinin kurulması ve bu kurumun veto yetkisiydi. Sadece cumhurbaşkanlığı değil, başbakanlık da 3'lü yapıya sahipti. Ama veto yetkisi sadece cumhurbaşkanı ve yardımcılarında olduğu için bu kurum hayati bir öneme sahipti. Kürtler çok sık olmasa da cumhurbaşkanının veto yetkisini kritik dönemlerde kullandı ya da kullanmakla tehdit ederek yasaların çıkmasını engelledi. Fakat şimdi başkanlık konseyi kalkmaktadır. Bu nedenle cumhurbaşkanlığı tek veto yetkisi olan makama dönüşmektedir. Bu noktadan sonra Kürtler için cumhurbaşkanlığı çok daha önemli hale gelecektir. Çünkü hükümetin küçük ortağı konumunda olan Kürtlerin hükümetin kendi aleyhinde alacağı kararları yasalaşmadan engellemekteki tek kartını yitirmiş olacaktır. Böylece geçmişte olduğundan çok daha fazla merkezi hükümet ile karşı karşıya gelebileceklerdir. Bu durum belki de uzun vadede Kürtlerin hükümet içinde kalıp

kalmayacağını bile belirleyebilir. Şimdiye kadar merkezi hükümet ile kuzeydeki bölgesel hükümet arasındaki sorunların çok fazla büyümeden engellenmesinin en önemli nedenlerinden birisi cumhurbaşkanlığı makamının Kürtlerin elinde olmasıydı. Şimdi Kürtler tekrar bu makamı elde etmeye çalışacaklardır. Çünkü elde ederlerse eski sistemi sürdürme olanağı bulacaklardır. Aksi takdirde, Kürtlerin altın çağına sona erdiği, Şiiilerin iktidarı kontrol ettiği, Sünnileri dengelemek için Kürtlere ihtiyacının azaldığı bir ortamda petrol yasası, 140.madde, peşmergelerin statüsü başta olmak üzere hükümetin Kürtlerin aleyhine alacağı kararları etkileme şansları olmayacak ya da çok azalacaktır. Bu nedenle, yeni mecliste Kürtlerin en önemli gündemi cumhurbaşkanlığı olacaktır.²⁵

Kürtler için üçüncü önemli konu nasıl bir hükümet kurulacağı ve başbakanın kim olacağıdır. Mevcut durum önümüzdeki dönemde de hükümeti büyük bir olasılıkla Şiiilerin kurmasını garanti hale getirmektedir. Pek çok Kürt analizin beklentisi Kanun Devleti'nin seçimden birinci parti çıkacağı ve Maliki'nin başbakan olacağı yönündedir.²⁶ Kürtler Maliki'yle sorun yaşamalarına rağmen yine de Maliki'nin başbakanlığına hazır görünmektedir. Ancak Kürtler açısından tercih edilen başbakan Adil Abdülmehdi'dir.²⁷

Seçimin Kuzey Irak'taki İç Siyasete ve Kürtler Arasındaki İlişkilere Yansımaları

Kürt gruplar ülkenin genelindeki etkisi bir yana bırakılırsa bu seçimi Temmuz 2009'da yapılan seçimin bir tür rövanşı ya da kendi iç mücadelelerinde yeni bir raunt olarak görmektedir. Kürtlerin seçime dört ayrı listeye girmesi 2-3 milletvekili kaybına neden olabilir. Ama asıl önemli boyut Kürtlerin iç çelişkilerini artık görmezden gelmemeleri ve seçim sonucunda bu ayrılıkların ve çelişkilerin daha da derinleşeceği.

Kürt gruplar arasındaki mücadelenin merkezinde şu anda KYB bulunmaktadır. Bir yandan Goran'ın meydan okumasıyla zayıflayan, diğer yandan da KDP'yle gizli bir mücadele yürüten

KYB'nin seçim performansı bu üçlü arasındaki güç dengesinin en önemli faktörü olacaktır. 2006 yılından itibaren içine düştüğü örgütsel sorunlarla zayıflamaya başlayan KYB'nin parçalanmasıyla ortaya çıkan Goran Hareketi 25 Temmuz seçiminde %25 oy alarak pek çok kişiyi şaşırtmıştı. Her ne kadar Goran seçim kampanyalarında bir bütün olarak KL'ye eleştiri yöneltmesine rağmen Goran'ın ilk yükselişinin ilk ve doğrudan etkisinin KYB üzerinde olacağı açıktır. Bunun en önemli kanıtı, Goran'ın asıl yükselişinin ve desteğinin Süleymaniye'de olmasıydı. İlk etapta Goran'ın seçim sonrasında kısa sürede çözüleceği düşünülmüştü. Fakat tersine, Goran'ın yolsuzluklar, yönetim zafiyeti ve özgürlükler konusundaki vurgularının onun güçlenmesine neden olduğu söylenebilir.

Uzun yıllardır KDP ile KYB arasındaki güç dengesine dayanan Kuzey Irak'taki iç siyasi yapı, 25 Temmuz 2009 seçimlerinden sonra en az üçlü bir yapıya dönüşmüştür. Geçmişte de bu iki partinin dışında üçüncü bir güç bulunduğu ve bu gücün de İslamcı partiler olduğu bilinmekteydi. Ancak bu partilerin asla iki büyük partiye alternatif oluşturma gibi bir şansları yoktu. Oysa Goran'ın KYB'den ayrılarak ortaya çıkması doğal olarak partilerden birisini zayıflattı. Bu durum bölgesel meclis seçimi kapalı liste halinde yapıldığı için çok açık bir görünüm sergilememiş olabilir. İlk etapta bakıldığında kuzeydeki siyasi bloklaşmalar arasında KDP-KYB ittifakı, Goran ve İslamcı hareketlerden oluşan yine üçlü bir siyasi yapı göze çarpmaktadır. Ancak, KDP ve KYB'nin en nihayetinde ayrı güçler olduğu dikkate alındığında yapının dörtlü olmaya doğru gittiği söylenebilir. Bu noktada KYB'nin zayıflaması iki açıdan yeni sonuçlar üretebilir. Birincisi, KYB'nin zayıflamasıyla birlikte KYB - KDP ilişkileri yeni bir hal almaya başlayacaktır. İlk etapta KDP'nin bu zayıflamayı tam olarak KYB'nin aleyhine ve sert bir şekilde kullanacağını düşünmek pek doğru olmaz. Çünkü bu durumda KYB'nin kendilerinden uzaklaşıp Goran'la bir araya gelmesi ve bu doğrultuda Kuzey Irak'taki bölgesel parlamento içinde daha güçlü bir hale gelmesi ola-

sılığı bulunmaktadır. KYB ile KDP arasında bir kopuş yaşanması halinde meclisteki dengenin kısa süre içinde KYB-Goran işbirliği lehine dönüşmesi mümkün olabilir. Bu durum KDP'nin işine gelmeyecektir. Bu nedenle, özellikle milletvekili sayısı olarak 10'un üzerinde bir fark olması halinde KDP'nin KYB üzerindeki baskısının artabileceği, Irak hükümetinde daha önemli bakanlıkları KDP'lilerin alacağı ve KYB'nin zayıf olduğu bu ilişkinin büyük ortağınının KDP olacağı propagandası yaygınlaşabilir. Ancak, KDP'nin stratejik anlaşmayı bir dahaki bölgesel parlamento ve başkanlık seçimine kadar bozacağını düşünmek doğru olmayacaktır.

KYB'nin zayıflamasının ikinci boyutu ise KYB ile Goran arasındaki ilişkiler ve Goran'ın iki partinin ittifakına daha güçlü bir biçimde muhalefet edebileceğidir. Goran, henüz örgütlenmesini tam olarak tamamlamamış, kurumsal yapısı zayıf ve örgütü güçlenmemiş bir siyasi harekettir. Bu durum ona daha esnek davranma şansı vermektedir. Yeni olduğu için de örgütsel yapısı konusundaki beklentiler çok fazla değildir. Ancak içinde hem eski ve tecrübeli, Kürtler arasında saygı duyulan, kuzeydeki siyasi yapı kadar dışarıda olup bitenleri değerlendirebilecek tecrübeli bir ekibe hem de genç, dinamik, iyi eğitilmiş çoğu gazeteci ve yüksek öğrenim görmüş heyecanlı bir gruba sahiptir. Ayrıca, yıllardır kuzeyde yapılan hatalar, yolsuzluklar, adam kayırmalar, insanların beklentilerinin karşılanmaması gibi birçok faktör Goran'ın daha da güçlenmesine neden olmaktadır. Ancak, henüz ne kuzeydeki bölgesel yönetim ne de Irak genelinde siyaset yapabilecek bir kapasiteye ulaşmadıkları meydan okuyuşlarının ancak belirli bölgelerle sınırlı kaldığı söylenebilir. Bu nedenle seçim, Goran ile KYB arasında önemli bir çekişmeye sahne olacaktır. Süleymaniye'den sonra Kerkük'te de Gorancıların güçlü olduğu ifade edilmektedir.²⁸ Bu nedenle Kerkük'e KYB'nin de ciddi olarak asıldığı görülmektedir. Goran'ın KYB'den daha fazla milletvekili çıkarması halinde Kürtler arasında ikinci partiye yükselmesi bölgede politik ve psikolojik açıdan KYB'lileri biraz daha yıldırabilir, içeride

yeni ayrılıklar ve mücadeleler başlatılabileceği gibi halkın yüzünü daha çok Goran'a dönmesine neden olabilir. Bu durumda, KDP'nin ilk etapta çok büyük bir tehdit algılamayacağı söylenebilir. Ancak, KYB'nin çok büyük ölçüde zayıflayıp bir süre sonra silinme noktasına gelmesi veya Goran ile KYB arasında bir çeşit birleşme olması halinde yeniden ikili bir yapıya dönülmesi KDP açısından yeni bir tehlike yaratacaktır. Bundan sonraki yıllar ve seçimlerde gerek KYB-Goran'ın etkin olduğu bölgelerde nüfusun daha çok olması gerekse milletvekili sayısının fazla olması yeni güç dengesinde ibreyi KYB-Goran'dan yana döndürebilir. Bu nedenle, KDP için en iyi senaryo zayıflamış ama KDP'den tamamen uzaklaşmamış bir KYB ile kendisine hedef olarak KYB'yi ve onun tabanını seçmiş ve yükselişini buna bağlayan bir Goran'ın bir arada yaşamasıdır. Elbette, Celal Talabani hayatta ve siyasette olduğu sürece KYB'nin sahneden çekilmesini beklemek doğru olmaz, ancak mevcut durumun Talabani sonrasına kadar devam etmesi halinde Goran'ın yeni bir alternatif olabileceği ve KYB'nin yerini alabileceği söylenebilir. Bütün bu olasılıklar önümüzdeki seçimde Kürt grupların alacağı oylar ve çıkartacakları sandalye sayısı ile yakından ilişkilidir.

e. *Türkmenlerin Seçime İlişkin Beklentileri*

Bu bölüm; 7 Mart 2010 tarihinde gerçekleşecek Irak parlamento seçimine ilişkin Irak Türkmenlerin beklentilerini ve nasıl bir sonuç alacaklarını saptamak amacıyla ORSAM uzmanlarının 3 Şubat - 16 Şubat 2010 tarihleri arasında gerçekleşen saha çalışmasında elde ettikleri verilere dayanmaktadır. Çalışma kapsamında Irak Türkmenlerinin yaşadığı bölgeler ziyaret edilmiş, çeşitli Türkmen kuruluşlar ve halk ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma Erbil, Musul (Telafer, İyaziye, Muhallebiye, Karakoyun, Şirinhan, Şih İbrahim) ve Kerkük'ü kapsamaktadır.

Irak'ın kurulduğu tarihten itibaren siyasetin çeşitli alanlarında yer almış Irak Türkmenlerinin 2003'ten bu yana çeşitli siyasi partiler içinde

yer aldıkları görülmektedir. Birkaç kez tek bir çatı altında birleşmeye çalışmış olan Türkmen örgütleri siyasi, örgütsel veya ideolojik nedenlerle bir araya gelememiştir. Bunun sonucunda 2010'da yapılacak seçimlere her Türkmen örgütünün kendi kararı çerçevesinde belirlediği bir listeden katılması kararlaştırılmıştır. Mart ayında yapılacak seçimlere El İrakkiye listesinden Irak Türkmen Cephesi (ITC), Kanun Devleti Koalisyonu listesinden Irak Türkmenleri İslami Birliği ve Türkmen Karar Partisi, Irak Ulusal Uzlaşısı listesinden Türkmen Adalet Partisi, Kürdistan İttifakı'ndan Türkmen Erbil Listesi, Irak Ulusal İttifakı Listesi'nden ise Türkmen Vefa Hareketi ve Türkmeneli Partisi gibi siyasi oluşumlar seçime girmektedir. Ayrıca, çeşitli partilerden de bazı Iraklı Türkmenler aday olmuştur. Türkmenlerin seçime bu kadar geniş bir siyasi yelpazede katılmasının en önemli amaçlarından birisi de hangi siyasi görüş veya kimliğe sahip olursa olsun Irak parlamentosundaki Türkmen sayısını artırmak ve bir meclis grubu oluşturmaktır.

Türkmenlerin Seçime Girecekleri Vilayetler ve Beklentiler

Türkmenler açısından seçimlerde en fazla önem taşıyan vilayet Kerkük'tür. İki Irak Türkmen Cephesi adayı (Erşat Salih ve Jale Yunus Neftçi)'nin yanı sıra çoğunluğu Şii İttifakından olmak üzere 35 civarında Türkmen milletvekili adayı Kerkük'ün Irak Parlamentosuna göndereceği 12 sandalye (1 sandalye Hıristiyanlara kota olarak ayrılmıştır) için yarışacaktır. Kerkük'te yapılan gözlemler sonucunda Türkmenlerin 2 milletvekili çıkarma şansının yüksek olduğu görülmüştür. Kerkük, hem uzun Türkmencilik mücadelesi geçmişi hem de Kürtlerin baskısı ve şehirdeki faaliyetleri nedeniyle Türkmenlerin tek çatı altında birleşebildiği bir şehirdir. Bu yapısı itibarıyla Türkmen oylarının El İrakkiye Listesi'nden seçime katılan ITC etrafında birleşerek iki Türkmen adayını seçtirme şansı yüksek gözükmektedir. Kerkük'te yaklaşık 150.000 civarında bir Türkmen oyu bulunmaktadır ve bu potansiyel doğru dağılımı durumunda en az bir adayın daha seçilebilmesine imkan tanı-

yabilir. Ancak adayların fazlalığı dezavantaj yaratmaktadır. Kazanma şansı yüksek ITC adaylarının yanı sıra, Şii İttifakı'nın Kerkük'te barajı geçmesi durumunda seçim sistemi gereği Şii İttifakı'ndan aday olan bir Türkmen adayın da seçilme şansı bulunmaktadır. Bu ittifaka mensup adayların seçim stratejisi vilayet barajını aşmak üzerine kurulmuştur. Eğer Şii İttifakı vilayet barajını aşabilirse böylece listede en çok oy alan kişi diğer listelerden seçilenlerden daha düşük bir oyla seçilebilecektir. Şii İttifakı'ndan seçime giren adayların şansını azaltan bir faktör, İttifakın Kürtlerle yakın ilişkisi ve Ammar El Hekim'in birkaç ay önce Kerkük'ün Kuzey bölgesine bağlanması gerektiğine ilişkin açıklamaların Türkmenler arasında tepki çekmesidir. Buna rağmen Şii İttifakı'nın Kerkük için gösterdiği 24 adayın da Şii-Sünni dengesini koruyan bir dağılım göstermesi dikkate değer bir unsurdur. Şii İttifakı böylece Kerkük'te Türkmenlere verdiği önemi ortaya koymaya çalışmaktadır.

Kerkük'te önemli bir sorun güvenlik nedeniyle Türkmenlerin seçime katılımının düşük olması olasılığıdır. Örneğin, Kürtlerin çoğunlukta olduğu Faylak gibi bölgelerde oy vereceği belirlenen Türkmenler baskı ve can güvenliği nedeniyle sandığa gitmeyebilir. Kerkük'te seçimlere ilişkin en önemli sorunlardan biri de olası sandık hileleridir. Bu sorun sadece Kürtlerin değil aynı zamanda Arapların da kontrol ettiği sandıklar için geçerlidir. Goran Listesi'nin Kürdistan İttifakı karşısında güçlü bir rakip olarak yükselişi, Kürtlerin hakimiyetindeki sandıklarda kendiliğinden bir iç denetim mekanizmasının oluşmasını sağlayabilir. Propaganda döneminin başlamasıyla beraber Gorancılarla Kürdistan İttifakı'nı destekleyenler arasında neredeyse her gün baş gösteren gerginlikler bir yandan seçim öncesi kentteki atmosferi germekte diğer yandan seçim sırasında gerçekleşebilecek hilelerin azalacağını düşündürmektedir.

Kerkük'te seçmenlerin tercihlerini belirleyecek konuların başında ulusal meseleler ile birlikte günlük yaşama ilişkin ihtiyaçların karşılanması gelmektedir. Kerkük'ün statüsü, Türkmen hak-

larının korunması ve şehir idaresinde daha adil bir dağılımın sağlanması gibi konuların yanı sıra toprakları ve mülkleri ellerinden alınmış kişilerin sorunlarının çözülmesi de Türkmen seçmenlerin tercihlerinde belirleyici olmaktadır. Saddam rejimi boyunca Kerkük'teki yerel halkın arazileri ellerinden alınarak devletleştirilmiş ve başkalarına verilmiştir. Normalleştirme süreci çerçevesinde bu yerlerin eski sahiplerine iade edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu sebeple kurulan komisyona yapılan başvurular 40 binin üzerine çıkmıştır ve bunların yüzde 90'dan fazlasını Türkmenler oluşturmaktadır.²⁹ Bunun yanı sıra işsizlik, şehrin altyapı sorunlarına ve belediye hizmetlerine çözüm bulunması gibi unsurlar da etkili olacaktır.

Türkmenlerin milletvekili çıkarma potansiyeline sahip olduğu vilayetlerden bir diğeri de Musul'dur. Musul merkez ve çevresinde yer alan yerleşim birimlerinde yaklaşık 400.000 Türkmen yaşamaktadır. Musul Türkmenlerinin en büyük oy deposu Telafer'in yanı sıra; Musul'un merkezi, Karakoyun, Reşidiye, Şirinhan, Muhallebiye, İyaziye gibi kayda değer Türkmen nüfusun yaşadığı yerleşim birimleri bulunmaktadır. Esasen Musul, potansiyeli itibarıyla en fazla Türkmen milletvekili (4 sandalye) çıkarma şansına sahip vilayet olmakla birlikte daha önceki seçimlerde bu imkanın kullanılmadığı bilinmektedir. Buna neden olan faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Katılımın düşük olması (özellikle kadınlar),
- İslamcı partilere yönelme,
- Mezhepçiliğin siyasal tercihlerde önemli bir etken olması,
- Türkmenlik bilincinin gelişme aşamasında olmakla birlikte halen birleştirici bir unsur olmayı başaramaması,
- Musul'daki güvenlik ortamı nedeniyle siyaset yapmanın ve seçime girmenin zorluğu,
- Ortak bir seçim çalışması yapılmaması

Bu faktörlerde nispi iyileşme sağlanmış olmakla birlikte sorunların büyük ölçüde devam ettiği ve buna bağlı olarak en fazla 3 Türkmen

milletvekili çıkacağı söylenebilir. Bu adaylardan ikisinin ITC'den birinin de Şii İttifakı'ndan katılan adaylar arasından olması beklenmelidir. Musul'da Türkmen adayların şansını azaltan diğer bir unsur Türkmenler açısından oy deposu konumundaki Telafer'den çıkan aday sayısının son derece fazla olmasıdır. Bu adayların neredeyse hiçbirinin tek başına seçimi kazanma şansı bulunmazken oyların bölünmesine neden olmaktadır.

Geçen seçimlere göre bir olumlu gelişme siyasal bilincin gelişmesidir. Daha önceki seçimleri boykot eden ya da ilgi göstermeyen seçmenin, oy kullanılmamasının sonucu olarak siyasal alandan dışlanmanın neticesinde seçime katılım isteğinin arttığı görülmüştür. Önceki seçimlerde düşük seviyede kalan kadınların katılım oranının bu seçimde artması beklenebilir. Bunun yanı sıra seçim merkezlerinin ve sandıkların uzaklığının yarattığı sorunların çözülmesi yönünde partilerin daha bilinçli şekilde çalıştıkları görülmüştür. Bu sorun tamamen ortadan kalkmamakla birlikte seçmen listelerinde gerekli düzeltmeler yapılmaktadır. Son olarak, Irak Diyalog Cephesi'nin seçime katılmaması aynı listede seçime giren Türkmen milletvekillerine sıralamada yer açılması nedeniyle Türkmenleri olumlu etkileyebilir. Böylece daha düşük bir oyla bir milletvekili daha seçilme şansı yakalayabilir.

Erbil Türkmenlerinin seçimlere ilişkin çok fazla bir beklentisinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun temel nedeni seçimlerin herhangi bir sonuç üreteceğine olan inancın son derece zayıf olmasıdır. Erbil, Duhok ile beraber en fazla seçim hilesinin yapılmasının beklediği vilayetlerden biridir.³⁰ Dolayısıyla Erbil'de seçimler, Türkmen adayların kazanmasından ziyade bir Türkmen varlığının ispat edilmesi ve gelecek dönemde Kuzey Irak siyasetinde Türkmenlerin bir aktör olarak varlığının ortaya konması açısından önem taşımaktadır. Bir önceki seçimlerde Erbil'de Türkmen adaylar toplamda 3000 civarında oy toplamıştır. Bugün Erbil'de 500.000-600.000 arası Türkmen yaşadığı ancak

baskı sonucunda insanların çoğunun kimliğini değiştirdiği ifade edilmektedir.³¹ Bu rakam düşünüldüğünde seçimlerde alınan 3000 oy son derece az bir sayıdır. Geçen seçimde alınan sonuç Erbil'de çok az sayıda Türkmen yaşadığını ileri sürenler için bir argüman olarak kullanılmaktadır.³² Bir milletvekili seçilmesine yetmese dahi 20.000'in üzerinde alınacak Türkmen oyu bu argümanları çürütmek ve Türkmenlerin milli ve siyasi varlıklarını göstermek açısından önem taşıyacaktır. Ancak bu sayı da seçilebilmek için yeterli olmayacaktır. Katılımın son seçimlerdeki gibi %65'ler seviyesinde olacağı düşünülürse Erbil'de milletvekilliğini kazanabilmek için 40.000-45.000 arasında bir oy alınması gerekmektedir. Seçimin Türkmenler açısından bir diğer önemi de propaganda döneminde Türkmen adayların Arapça, Kürtçe ve aynı zamanda Türkçe broşürler ve pankartlar hazırlayarak bunları şehrin çeşitli yerlerinde dağıtmaları ve asmaları olmuştur. Böylece Türkçe üzerindeki ambargonun kırılması sağlanacaktır. Bundaki en önemli etken Türkiye'nin son dönemde Kuzey Irak'a yönelik açılım çabaları olmuştur. Türkiye'nin politikasındaki değişimin Erbil Türkmenleri üzerindeki en önemli sonucu Kürt yönetimi baskısının azalması olmuştur. Bu süreç seçimlerde Türkmenlerin kendi adaylarına daha rahat bir şekilde oy vermeye yönlendirebilir ve geçen seçimlere göre daha fazla Türkmen oyunun alınmasına neden olabilir.

Erbil'de 3'ü Irak Türkmen Cephesi, 3'ü Şii İttifakı ve biri de Kürdistan İttifakı'ndan olmak üzere 7 Türkmen aday seçimlere katılmaktadır. Oy potansiyelinin düşüklüğü ve seçim hileleri gibi nedenlerin yanı sıra Erbil'den fazla sayıda Türkmen adayın seçime katılıyor oluşu seçilme şansını daha da düşürmektedir. Kürdistan İttifakı'ndan aday olan Taife Kassap'ın, seçim sistemi gereği bayan adayların erkek adaylara göre çok daha az oy ile seçilme şansının bulunması ve Kürdistan İttifakı içinden katıldığı için sandık hilelerine maruz kalmayacak olması nedeni ile şansının diğer adaylara göre yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca İhsan Doğramacı Er-

bil Vakfı'nın ve Erbil'in önde gelen ailelerinden Çelebilerin desteklediği aday olması itibariyle de şansı yüksektir. Zira İhsan Doğramacı Erbil Vakfı şehirde tüm Erbilliler'e ancak özellikle de Türkmenlere yönelik son derece önemli projelere imza atmaktadır.³³

Bu bölgeler dışında Bağdat, Selahattin, Diyala, Vasit, Süleymaniye'den de Türkmen adaylar seçime katılmaktadır. Bağdat'tan ikisi ITC, biri Şii İttifakı, ikisi Kanun Devleti Koalisyonu, bir Tavafuk Listesi ve bir de Irak'ın Birliği Koalisyonu'ndan olmak üzere 7 Türkmen aday seçimlere katılmaktadır. Irak'ın en kalabalık vilayeti olan ve parlamentoya 68 kişi gönderecek olan Bağdat'ta çeşitli Arap partilerinin güçlü olduğu bilinmektedir. Bağdat, uzun yıllardır bürokrat olan veya ticaretle uğraşan binlerce Türkmen'e ev sahipliği yapmaktadır. Ancak, bunların büyük bir kısmı zaman içinde farklı siyasal ve kültürel eğilimlere sahip olmuştur. Şu anda Bağdat'ta 20.000 civarında Türkmenin kimliğine sahip çıkarak yaşadığı bilinmektedir. Irak'ta siyasi eğilimler genelde etnik, ulusal veya mezhepsel kimliklerle yakından ilişkili olduğu için bu kişilerin Türkmen adaylarına destek vermesi beklenebilir. Bu durumda, Bağdat'ta Türkmenlerin seçilme şansı düşük görünmektedir. Bununla birlikte, ITC'den aday olan Aydın Aksu ve Nermin Müftü'nin Bağdat'ta Araplarla iyi ilişkilere sahip olması ve Iraklılık kimliklerine yaptıkları vurgu ile tanınmaları, Kanun Devleti Koalisyonu'ndan aday olan Irak Türkmenleri İslami Birliği adlı partinin başkanı Abbas Beyati'nin de Başbakan Nuri El Maliki ile yakın ilişkisi bu adayları şanslı kılabilir.

Selahattin vilayetinden biri ITC, ikisi Şii İttifakı ve ikisi Kanun Devleti Koalisyonu'ndan olmak üzere beş Türkmen aday yarışacaktır. Nüfusun büyük çoğunluğunu Arapların oluşturduğu ve eski Baasçılar ile Arap aşiretlerinin kalesi olarak bilinen Selahattin vilayetinde en ilginç seçimlerden birisi Tuzhurmatu'da yaşanacaktır. Selahattin vilayetinin ikinci büyük ilçesi olan Tuzhumatu Türkmen, Arap ve Kürtlerin bir arada yaşadığı bir yerdir. Selahattin ilçesinde-

ki Türkmen ve Kürt adaylar bu ilçeden kendilerine destek aramaktadır. Tuzhurmatu, Türkmenlerin Irak siyasetinde en başarılı olduğu bölgelerin birisidir. 2009 yılında yapılan vilayet meclisi seçiminde ITC'nin 2 sandalye çıkarttığı bu ilçe, geçmişten beri Türkmen siyasetçilerin önemli merkezlerinden birisi olmuştur. Örneğin, geçen dönem Irak hükümetindeki tek Türkmen bakan olan Casim Muhammed'in yanı sıra Fevzi Ekrem, Abbas Beyatlı, Muhammed Mehdi Beyatlı gibi çok sayıda milletvekiline de sahiptir. Türkmenlerin farklı listelerden birbirleriyle de yarıştığı Selahattin'de El Irakiye listesinden ITC'nin adayı olan Ali Haşim Muhtaroglu'nun önemli bir şansı bulunmaktadır. Ancak, Selahattin'de yaşanan mücadele ve Irak Ulusal Diyalog Cephesi'nin seçimden çekilmiş olması Selahattin'deki yarışı daha da ilginçleştirmektedir.

Türkmenlerin seçime girdiği diğer bir bölge olan Diyala vilayeti güvenlik koşulları nedeniyle çok da rahat seçim çalışması yürütülebilecek bir vilayet değildir. Irak'ın işgalinden sonra en kanlı olayların yaşandığı ve gözlerden uzak bir yer olan Diyala geçmişte Türkmenlerin kalabalık olarak yaşadığı bir yer iken, asimilasyon ve göç nedeniyle bugün Türkmen nüfusunda önemli bir azalma meydana gelmiştir. Bununla birlikte, Karatepe, Kızlarbat, Adanaköy, Mendeli, Kazaniye, Hanekin ve Celevle gibi ilçe ve nahiyelerde Türkmen nüfus bulunmaktadır. Ancak, hem Araplaştırma politikasının de hem de mezhepçiliğin etkisiyle Türkmenlerin milletvekili çıkarma şansı azalmaktadır. Diyala'da ikisi ITC, biri Irakiye Listesi ve bir de Tavafuk Listesinden olmak üzere 4 Türkmen milletvekili aday seçimlere katılmaktadır. Burada Türkmen adayların kazanma şansı az olsa da yürütülen çalışmalar Araplaşma sürecinin yavaşlatılması, Türkmen bilincinin oluşturulması ve gelecek dönemler için sağlam bir altyapı oluşturulabilmesi açısından önem taşımaktadır.³⁴

Süleymaniye'de Türkmen varlığı son derece sınırlıdır. Tamamı ITC'den olmak üzere 3

Türkmen aday seçimlere katılmaktadır. Ancak burada milletvekilliği kazanmaktan ziyade Süleymaniye’de bir varlık gösterme düşüncesinin ön planda olduğu söylenebilir. Vasit’tan bir ITC aday seçimine katılmaktadır. Vasit’te aday çıkarılması özellikle, Kut ve Aziziye çevresinde yaşayan 2-3 bin arasındaki Türkmen varlığının kanıtlanmasına ilişkin bir durum olarak değerlendirilebilir. ITC’nin bu durumda tek başına Vasit’ten milletvekili çıkarması zor gözükmemektedir.

Irak’taki temel aktörlerin ve ittifakların seçime ilişkin beklentilerinin ele alındığı yukarıdaki tablo siyasi partilerin beklentilerini seçime değil asıl olarak seçim sonrasında odaklanmasına neden olmaktadır. Seçim ittifakları oluşturulurken yaşanan anlaşmazlıkların büyük bir kısmı liderin kim olacağı, hangi grubun ne kadar milletvekili alacağı gibi tartışmalardan kaynaklanmaktaydı. Irak’ta hiçbir siyasi parti muhalefette yer almak istememektedir. Çünkü, Irak siyasi hayatında muhalefet güçlenme değil, iktidardan dışlanma yeridir. Kayırmacılık ve nepotizm çok ileri safhalarda olduğundan partiler bir anlamda kaynakların ve çıkarların dağıtıldığı merkezler haline gelmektedir. Bu durum partilerin ideolojik duruşlarını zayıflatmaktadır. Kuruluşu ve örgütlenmesi bağlamında ideolojik partiler olan siyasi oluşumlar bile çıkarların dağıtıldığı merkezler dönüşmeye başlamışlardır. Irak halkında güçlü olana kayma eğilimi son derece kuvvetli olduğu için Sadr Hareketi, İslami Dava Partisi, Baasçı oluşumlar ve hatta İİYK gibi partiler bile ideolojik birer parti olmaktan kaynak dağıtan partilere dönüşmeye başlamışlardır. Bu durum sadece taban da değil parti yönetimlerinde de benzerdir. Kollasyonların oluşumunda milletvekilliği, bakanlık, müsteşarlık, genel müdürlük gibi makamların dağılımı birçok kişi ya da grubun bir ittifak içinde yer almasının ya da ondan çıkmasının en önemli nedeni olmuştur.

f. Irak Halkının Seçimden Beklentileri

Irak halkı beklentileri devlet ya da hükümet tarafından karşılanmadığı için her geçen gün

siyasete ve siyasilere yönelik daha fazla tepki duymaktadır. Eğitim, sağlık, ulaşım ve güvenlik gibi en temel hizmetleri hükümete tarafından doğru dürüst karşılanmayan Irak halkının siyasetten soğuduğu ve bu nedenle seçime katılımının az olacağı söylenebilir.

Irak halkının siyasi tercihlerini belirleyen en önemli faktörlerden birisi ise halkın nasıl bir yönetimi kendisi için uygun gördüğü ve nasıl yönetilmeye alışkın olduğudur. Irak halkı, devletin kurulmasından beri güçlü merkezi hükümetler (ya da güçlü olmaya çalışan merkezi hükümetler) tarafından yönetildiği için kararların merkezde alınmasına alışkındır. Hatta, önemli siyasi ve idari kararların ve bazı kaynakların dağıtımının bölgesel idareler tarafından yapılmasını kavrayabilmiş değildir. O yüzden ülkede merkezîyetçilik eğiliminin her geçen gün güçlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum sadece elektrik, su veya temel ihtiyaç maddelerinin dağıtımıyla ilişkili bir konu değildir. İdari konularda da halkın asıl beklentisi kararların merkezi hükümet tarafından alınması yönündedir. Dolayısıyla merkezîyetçiliğin sadece siyasi bir tercih değil aynı zamanda yaşamı yürütmenin en bilinen yolu olduğu için de güçlendiği söylenebilir.

Irak halkının içindeki bir diğer faktör de ulusalcı akımın güçlenmesidir. İşgalden sonra parçalanmış Iraklılık kimliğinin halen yeniden tanımlanamadığı görülmektedir. Iraklılık kimliği içinde etnikliğin ve mezhepsel kimliklerin durumu net değildir. Ama yükselen ulusalcılığın sadece kimlikten kaynaklanan bir olgu olduğu ya da milliyetçi bir tepki olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Ulusalcılık büyük ölçüde merkezîyetçiliğin uzantısı olarak gelişen bir durumdur. Ulusalcılığın diğer bir boyutu da aşırılıkçılığa ve ayrılıkçılığa verilen tepki olmasıdır. Kürt grupların Kerkük ve Musul’un bazı bölgeleri üzerinde hak iddiası veya petrol meselesi Türkmenler arasında olduğu kadar Araplar arasında da tepki toplamaktadır. Bu tepkinin bir de ekonomik boyutu bulunmaktadır.

Kuzeyde hayat standartları yükseldikçe ve gelir durumu iyileştikçe özellikle orta Irak'ta benzer bir durumun yaşanmaması da Irak'ın zenginliklerinin belli gruplarda toplandığı düşüncesini güçlendirmektedir. Irak bütçesinden gelen %17'nin Kürtlerin hak ettiği kadar fazla olduğu düşüncesinin Araplar arasında yaygınlaştığını söylemek pek de yanlış olmayacaktır. ulusalcıların diğer bir boyutu da dış müdahalelere duyulan tepkilerdir. İran ve Suudi Arabistan'ın Irak iç politikasına yaptığı müdahaleler Irak halkının çeşitli kesimlerinde ABD'nin politikaları kadar tepki toplamaya başlamıştır. Bu bağlamda bakıldığında ulusalcı duruş, bir anlamda dış güçlerin Irak'a müdahalesine ve onlarla yapılan işbirliğine duyulan bir tepki olarak yeşermektedir. Çünkü pek çok Iraklı ülke içindeki etnik ve mezhepsel çatışmanın nedeninin dış müdahaleler ve onlarla yapılan işbirliğinden kaynaklandığını düşünmektedir.

Halkın en önemli beklentilerinden birisi ekonomik durumun iyileşmesi ve güvenliğin sağlanmasıdır. Hatta bu beklentiler sıradan bir Iraklı için en önemli olgulardır. Ancak, iç ve dış göç, yoksullaşma, çatışmalar ve genel asayiş durumundaki kötüleşme yüzünden aile fertlerinin kaçırılması, öldürülmesi ya da kaybolması gibi faktörler Irak halkı içindeki mikro dayanışmayı güçlendiriyor. Halkın beklentisi bu konularda yaşanan sorunların devletin müdahalesiyle ortadan kaldırılmasıdır. Ama bunu devletten almanın yolu ya da aracısı olarak Iraklılar geniş aileyi ya da aşiretlerini görmektedirler. Bu nedenle aşiretçilik ya da yerel önderliklerin gücü ve önemi artmaktadır.

Irak halkının önemli bir kısmında ise tüm bu sorunların aşılmasının yolu güçlü ve güvenilir bir lidere sahip olmaktan geçmektedir. Ülkede yolsuzluk çok ileri boyutlara ulaşmış durumdadır. Bu nedenle güvenilir bir bürokrat, aşiret büyüğü ya da kanaat önderi halkı arkasında toplayabilmektedir. Ancak bu siyasi birlik genellikle yerel ölçekte olmaktadır. Kendisi hakkında pek çok farklı iddialar ve görüşler

olmasına rağmen Irak çapında lider kimliği diğerlerine göre daha fazla ön plana çıkan liderin Başbakan Nuri El Maliki olduğu söylenebilir.

g. Güvenlik Durumunun Etkileri

Irak'ta önümüzdeki seçimi etkileyecek diğer bir faktör de güvenlik durumunda yaşanan ve yaşanacak gelişmeler olacaktır. Son aylarda yaşanan olaylardan sonra ülkede genel güvenlik durumunun kötüleştiğini söylemek pek de yanlış olmayacaktır. Eylem sayısında, sıklığında, coğrafyasında ve öldürücülüğünde artış olduğu çıplak gözle bile görülebilmektedir. Bu kötüleşme halkın gündelik yaşantısının etkilediğinden seçime girecek siyasilere de etkilemektedir. Özellikle son olaylardan sonra Başbakan Maliki'nin güvenliği sağlayan kişi olduğu imajı ciddi darbeler almıştır. Bu etkinin Maliki açısından en önemli sorun yaratacağı yer Bağdat olabilir. Güneydeki Şii vilayetlerde veya Musul ve Anbar civarındaki eylemlerde artış olmasına rağmen Maliki açısından asıl sorunu Bağdat'taki kötüleşme yaratacaktır. Üst üste devlet binalarına yapılan saldırılar hükümetin gücü ve otoritesini sarsmaya devam etmektedir. Ayrıca seçime Baasçıların katılmasının engellenmesi halinde şiddet dalgasının tırmanışa geçeceği ve bunun da seçim öncesinde etnik ve mezhepsel siyasi söylemi üstü kapalı da olsa vurgulayanları güçlendireceği söylenebilir.

Seçimin güvenlikle ilişkili diğer bir önemli boyutu ise ABD'nin Irak'tan çekilmesi sürecinin tamamlanmasıdır. Seçim yasının çıkarılması ve seçimin zamanında yapılması konularından ABD'nin büyük bir baskı oluşturmasının en önemli nedenlerinden birisi ABD'nin Irak'tan çekilme takviminin seçime bağlı olmasıdır. Seçimden sonra çekilme takviminin daha hızlı işleyeceği bilinmektedir. Afganistan'daki kötü gidişat nedeniyle Irak'tan çektiği askerleri bu ülkeye kaydırmak isteyen ABD'nin seçimlerin yapılmasını dört gözle beklediği görülmektedir. Ancak, ABD'nin çekilmesinden sonra Irak güvenlik güçlerinin ülkedeki güvenliği ne kadar sağlayabileceği konusunda ciddi şüpheler mevcuttur. Iraklı siyasetçiler ve halkla yapılan

görüşmelerde ABD çekildikten sonra Irak'ın güvenliğini mevcut eğitim, silah, örgütlenme ve teçhizat durumuyla Iraklı güvenlik güçlerinin sağlayabileceğine inananların sayısı çok az olduğu görülmüştür.

Sonuç

Yapılan çalışmaların verileri ve ayrıntıları daha önce de belirtildiği gibi yayınlanacak olan raporda verileceği için bu çalışmadan sadece genel dinamikler üzerinde durulmuştur. Ancak tespit edilen temel dinamikler ve seçim öncesi faktörler dikkate alındığında Irak seçimine ilişkin şu sonuçlar çıkarılmıştır:

1. Seçimden herhangi bir partinin büyük bir zaferle ya da açık ara önde çıkması beklenmemelidir. Nüfus potansiyeli, seçmen disiplini, örgütlülük ve oy verme alışkanlıkları dikkate alındığında seçimin galibinin Şii Araplar olacağı açıktır. Muhtemelen, iki büyük Şii koalisyonu arasında geçecek yarışta İpi Kanun Devleti Koalisyonu göğüsleyecektir. Onu Irak Ulusal İttifakı, El İrakıye Listesi ve Kürdistan İttifakı izleyebilir. Ancak özellikle ilk iki liste arasındaki farkın çok büyük olması beklenmemelidir. Bu durum meclis aritmetiğini büyük ölçüde etkileyecektir.

2. Seçimden sonra seçim öncesi oluşturulmuş ittifakların önemli bir kısmının dağılacağı ve hükümette yer alabilmek için hükümet kurabilecek olan tarafa yanaşacağı söylenebilir. Halihazırda oluşmuş koalisyonların seçimden kısa bir süre sonra dağılmasına şaşılmalıdır. Başbakan adayının Nuri Maliki, İbrahim Caferi ya da Eyad Allavi olmasına göre yeni koalisyonlar ortaya çıkabilir. Açık listeye seçim yapılacağı için pek çok küçük parti veya yerel önderin gireceği mecliste gücün hangi grup çerçevesinde toplanacağını belirginleşmesinden sonra

bu grubun güçlü bir çekim merkezi yaratacağı söylenebilir. Konuya bu bağlamda bakıldığında 1 milletvekilinin bile önemli olduğu ilginç bir parlamento aritmetiğinin Irak'ta etkili olacağı söylenebilir.

3. Seçim Irak'ta hiçbir sorunu çözmeyecektir. Seçim sonrası hükümetin koalisyon hükümeti olması ve muhtemelen ABD'nin de etkisiyle hiçbir ana grubu dışlamama çabası önemli konularda adım atılamamasına neden olacaktır. Bu nedenle, Kerkük'ün statüsü, petrol yasası ve federalizm gibi konularda kısa vadede çözüm yaşanması beklenmemelidir.

4. Hükümetin çoklu bir koalisyon olacağı ancak hükümet kurulması sürecinin çetin pazarlıklarla geçeceği, seçim öncesinde ayrılmış olan Şii partilerin büyük bir kısmının aralarındaki tüm husumete rağmen seçimden sonra çıkar birliği yapmak için aynı hükümette yer alacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

5. Seçim sonrası ortamda Irak'ın istikrara kavuşabilmesi için Sünni Arapların sisteme entegre edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, seçimde Sünni Araplar güçlü bir varlık gösteremezlerse iktidarın yeniden Şii Arapların yürüngesinde olacağı ve Sünnileri dışlayacağı söylenebilir.

6. Iraklı Kürtlerin yeni kurulacak hükümetin içinde olmak isteyeceği ve yeni hükümet içinde yer almalarının Irak'ın geleceği açısından son derece önemli olduğu görülmektedir. Ülkedeki verili siyasi ve askeri şartlar ile Orta Doğu'daki bölgesel denklem dikkate alındığında Kürtleri dışlayan ve aşırı merkezîyetçi ya da çatışmacı eğilimleri olan bir hükümet merkezi hükümet ile kuzeydeki federasyon arasındaki gerginliği artırmaktan ve sorunları daha da ileri taşımaktan öteye bir şey yapamayacaktır.

DİPNOTLAR

- 1 Amatzia Baram, "Neotribalism in Iraq: Saddam Hussein's Tribal Policies 1991-96", *International Journal of Middle East Studies*, Sayı 29, 1997, s. 1.
- 2 Ofra Bengio, "The Challenge to Territorial Integrity of Iraq", *Survival*, Cilt 37, Sayı 2, Yaz 1995, s. 88.
- 3 Baram, a.g.e., s. 4.
- 4 Yitzhak Nakash, *The Shi's of Iraq*, Princeton, Princeton University Press, 1994, s. 174.
- 5 Saif Hameed and Doug Smith, "Iraq Seeks Ban on Religious Imagery in Elections," *Los Angeles Times*, 4 Temmuz 2008.
- 6 Ernesto Londoño, "In Iraq's North, Vote Tallies To Define Loyalties, Disputes," *Washington Post*, 2 Şubat 2009.
- 7 Kenneth Katzman ve Alfred Prados, *The Kurds in Post Saddam Iraq*, Congressional Research Service, 7 Kasım 2007, s. 4.
- 8 İsminin açıklanmasını istemeyen bir Iraklı ile yapılan bir mülakatta ABD'nin 2004'te Felluce'de yürüttüğü operasyonda peşmergelerin yoğun bir biçimde katıldığı öğrenilmiştir. Aynı zamanda görgü tanığı da olan bu kişiye göre o dönemde Kuzey Irak'ın çeşitli kentlerinde çok sayıda cenaze töreni yapılmıştır. Bu kişiler ise "Felluce Şehitleri" olarak anılmıştır. Ayrıca, Irak'ın çeşitli yerlerinden Felluce'ye insani yardımlar gönderilmiştir. Bu yardımlardan Şii Arapların, Türkmenlerin, Yezidilerin gönderdikleri kabul edilirken, Kürtlerin gönderdiği yardımları taşıyan konvoylar şehre bile sokulmamıştır.
- 9 Rajiv Chandrasekaran, "Kurds Cultivating Their Own Bonds With U.S." *Washington Post*, 23 Nisan 2007.
- 10 www.ntvmsnbc.com 19 Ocak 2004.
- 11 Bill Park, *Turkey's Policy Toward Northern Iraq: Problems and Perspectives*, Adelphi Paper, Sayı 374, 2005, s. 31.
- 12 Henri Barkey ve Ellen Laipson, "Iraqi Kurds and Iraq's Future," *Middle East Policy*, Cilt 12, Sayı 4, Kış 2005, s. 67.
- 13 *Full Text of Iraqi Constitution*, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/10/12/AR2005101201450.html>
- 14 "Iraq and the Kurds: The Brewing Battle over Kirkuk," *International Crisis Group Report*, Sayı 56, 18 Temmuz 2006, s. 4, http://www.crisisgroup.org/library/documents/middle_east_north_africa/iraq_iran_gulf/56_iraq_and_the_kurds_the_brewing_battle_over_kirkuk.pdf
- 15 A.g.e, s. 5.
- 16 Lydia Khalil, "Strategic Implications for Northern Iraq's Kurdish Oil Industry," *Jamestown Terrorism Monitor*, Cilt 5, Sayı 22, 26 Kasım 2007, ss. 1-3
- 17 Iraklı Kürtler arasındaki bölünmüşlüğü tarihsel nedenleri için bkz. Michael M. Gunter, "The Bane of Kurdish Disunity," *ORIENT*, Cilt 42, Sayı 4, Aralık 2001, ss. 605-616.
- 18 Kenneth Katzman ve Alfred Prados, *The Kurds in Post Saddam Iraq*, Congressional research Service, 7 Kasım 2007, s. 4; Galbraith, 2003.
- 19 Joshua Partlow, "Iraqi Shiites, Kurds Announce New Political Alliance," *Washington Post* 17 Ağustos 2007; "New political alliance in response to Sunni-Kurdish agreement," 14 Ocak 2008, *Iraqupdates*, http://www.iraqupdates.com/p_articles.php/article/26105
- 20 Babak Rahimi, "A Shiite Storm Looms on the Horizon: Sadr and SIIC Relations," *Jamestown Terrorism Monitor*, Cilt 5, Sayı 10, 24 Mayıs 2007, ss.1-4.
- 21 "The Pragmatism of Iraqi Kurds" *Stratfor*, 4 Mayıs 2006.
- 22 Martin Zehr, "A Successful Nation-Building Strategy Under Construction in Kurdistan," www.kurdishaspect.com
- 23 KYB Kerkük Milletvekili Halit Şıvayni, (12 Şubat 2010), Kurdistan Institute for Political Issues isimli kamuoyu araştırma merkezinin Başkanı Hemn Merany (4 Şubat 2010), Rojname Gazetesi Editörü Azad Çalak (16 Şubat 2010) gibi isimlerle yapılan mülakatlar.
- 24 Erbil ve Süleymaniye'de halk ve kanaat önderleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen izlenim, 3 Şubat – 16 Şubat 2010.
- 25 Süleymaniye'den yayım yapan Avene Gazetesi Baş Yazarı Asos Hardi ile yapılan mülakat, 16 Şubat 2010.
- 26 Musul Bayrağı Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Abdülğani Ali Yahya (4 Şubat 2010), KYB Kerkük milletvekili aday Necmettin Kerim (15 Şubat 2010) ve Rojname Gazetesi Editörü Azad Çalak (16 Şubat 2010) ile mülakat.
- 27 KYB Kerkük milletvekili aday Necmettin Kerim ile mülakat, 15 Şubat 2010.
- 28 Kerkük'te Kürt milletvekili adayları ve halk ile yapılan görüşmelerden elde edilen izlenim, 10-14 Şubat 2010.
- 29 Şii İttifakı Listesi'nden Kerkük Milletvekili aday olarak seçimlere katılan Ammar Kahya ile mülakat, 13 Şubat 2010.
- 30 Bu görüş Süleymaniye ve Kerkük'te görüştüğümüz KYB ve Goran'a mensup milletvekilleri ve milletvekili adayları tarafından da dile getirilmiştir, Mülakatlar, 10-16 Şubat 2010.
- 31 İhsan Doğramacı Erbil Vakfı Başkanı Mahmut Çelebi ile Erbil'de yapılan mülakat, 4 Şubat 2010.
- 32 ITC Erbil milletvekili aday Aydın Maruf ile yapılan mülakat, Erbil, 4 Şubat 2010.
- 33 Yapılan faaliyetlerden bazıları şunlardır: Erbil Kliniği adında öğrencilere özgü bir dispanser, Türkiye'de Bayındır Hastanesi'yle anlaşma ile Türkmenlere sağlanan sağlık indirimi, havayolu ulaşımında Atlas Jet ile yapılan anlaşma çerçevesinde sağlanan indirim, Erbil'de kaybolmuş olan Türkmen kimliğini canlandırmak için kurulan İhsan Doğramacı Kültür Merkezi ve hepsinden önemlisi Erbil'de Bilkent Üniversitesi kurulması. Bu bilgiler İhsan Doğramacı Erbil Vakfı Başkanı Mahmut Çelebi ile Erbil'de 4 Şubat 2010 tarihinde yapılan mülakattan elde edilmiştir.
- 34 Kerkük'te görüşme imkanı bulduğumuz ITC'nin Diyalı milletvekili aday Hasan Özmen yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Seçim çalışmaları kapsamında Diyalı Türkmenlerine yönelik bazı projeler de yapılmaktadır. Bu çalışmalar milletvekili seçilme şansı doğurmasa bile gelecek açısından önemlidir. Hasan Özmen ile yapılan mülakat, Kerkük, 12 Şubat 2010.

AKADEMİK KADROMUZ

Hasan Kanbolat	Başkan
E. Tümğ. Armağın Kuloğlu	Başdanışman
Habib Hürmüzlü	Ortadoğu Danışmanı
Doç. Dr. Özlem Tür	Danışman & Ortadoğu Etütleri Editörü
Yrd. Doç. Dr. Veysel Ayhan	Basra Körfezi Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi U.İ.B.
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi U.İ.B. Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Kürşad Turan	Danışman, Diyaspora Çalışmaları, Ortadoğu Analiz Editörü
Dr. Didem Danış	Danışman, Göç ve Iraklı Mülteciler
Dr. İlyas Kamalov	Avrasya Danışmanı
Bayram Sinkaya	Ortadoğu Danışmanı
Bilgay Duman	Ortadoğu Uzmanı
Oğün Duru	Yönetici Editör
Oytun Orhan	Ortadoğu Uzmanı
Sercan Doğan	Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Selen Tonkuş	Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM DANIŐMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danıştayı Eski Başkanı
Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
Prof. Dr. Dorayd A. Noori	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Hasan Alsancak	BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ahat Andican	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Tayyar Arı	Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü
Doç. Dr. Ersel Aydınlı	Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Veysel Ayhan	Abant İzzet Baysal Üniv. U.İ.B. / ORSAM Danışmanı
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
İtir Bağdadi	İzmir Ekonomi Üniversitesi U.İ.B. ve AB Bölümü Öğr. Gör
Prof. Dr. İdris Bal	Polis Akademisi ve Turgut Özal Üniversitesi U.İ.B.
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Ekonomileri Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Türk Tarih Kurumu Başkanı
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Gen. Md. Yrd
E. Hava Orgeral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Doç. Dr. Mitat Çelikpala	TOBB ETU Uluslararası İlişkiler Bölüm Bşk.
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	İstanbul Şehir Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı, İ.Ü. Tarih Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi U.İ.B. Başkanı
Osman Göksel	BTC ve NABUCCO Koordinatörü
Timur Göksel	Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi

Büyükelçi Numan Hazar
Doç. Dr. Pınar İpek
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Arslan Kaya
Dr. Hicran Kazancı
İzzettin Kerküklü
Doç. Dr. Mustafa Kibaroğlu
Musa Kulaklıkaya
E. Tümgeneral Armağan Kuloğlu
Doç. Dr. Erol Kurubaş
Prof. Dr. Mahir Nakip
Yrd. Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
Prof. Dr. Çınar Özen
Prof. Dr. Suphi Saatçi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şahin
Mehmet Şüküroğlu
Doç. Dr. Oktay Tanrısever
Prof. Dr. Erol Taymaz
Prof. Dr. Sabri Tekir
Yrd. Dr. Kürşad Turan
Doç. Dr. Özlem Tür
Prof. Dr. Türel Yılmaz

Dışişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı
Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
KPMG, Yeminli Mali Müşavir
ITC Ankara Temsilciliği Dış İlişkiler Sorumlusu
Kerkük Vakfı Başkanı
Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
TİKA Başkanı
ORSAM Başdanışmanı
Kırıkkale Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektör Vekili
Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Ankara Üniversitesi SBF U.İ.B.
Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Enerji Uzmanı
ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
ODTÜ Ekonomi Bölümü Başkanı
İzmir Üniversitesi İ.İ.B.F. Dekanı
ORSAM Danışmanı
ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
Kırşehir Üniversitesi İ.İ.B.F.

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
Bülent Aras
Tayyar Arı
İlker Aytürk
Recep Boztemur
Katerina Dalacoura
F. Gregory Gause
Fawaz Gerges
Ahmet K. Han
Raymond Hinnebusch
Rosemary Hollis
Bahgat Korany
Peter Mandaville
Emma Murphy

Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Işık Üniversitesi
Uludağ Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Londra Ekonomi Üniversitesi
Vermont Üniversitesi, ABD
Londra Ekonomi Üniversitesi
İstanbul Üniversitesi
St. Andrews Üniversitesi, Birleşik Krallık
City Üniversitesi, Birleşik Krallık
Durham Üniversitesi, Birleşik Krallık
George Mason Üniversitesi, ABD
Durham Üniversitesi, Birleşik Krallık

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Hasan Kanbolat
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ U.İ.B. Başkanı
ORSAM Başkanı
Bilkent Üniversitesi U.İ.B.
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniv. U.İ.B. Başkanı

Mithatpaşa Caddesi 48/4 Kızılay-Ankara-TURKEY
Tel: +90 (312) 430 26 09 Fax: -90 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr; orsam@orsam.org.tr